

про всі книжки

review

і всіх письменників

81/64

**і чужому
навчайтесь...**

**Література
прикладу:**

**біографії,
мемуари**

ВІНЧАННЯ

Голос священника ширився проникливо й лагідно. Слова розливалися в душах легким медовим зіллям. Говорив про вічне: почуття, вірність, вибір — свідомий, жертвний і — розкутий. А ще — про Храм цей, де ви даєте клятву Господу навіки, і ніхто цієї клятви не в змозі порушити. Бо прийшли ви сюди на все життя — минуле і майбутнє, велике, довге, нескінченне, зіркове — до мружності в очах, до перехопленого подиху — життя.

Було тихо — тільки голос і спів, що танув у склепіннях Храму, який відродився з попелу і знову прийняв до себе вірних. І цими вірними були ви двоє перед вівтарем.

Це відбулося тут, у Храмі на честь Успіння Пресвятої Богородиці Пирогощі. У Храмі новому й вічному — як кохання, що є наснагою, рушієм, спокуюся й насолодою людською одночасно. Як кохання, яке ви такі зуміли втримати, зберегти, пронести, не розплескати, не розпорозити на міліні.

І дух Божої Благодати зійшов на вас і на кожного, хто був у цей час із вами. І все стало — Великим Таїнством.

Сергій ГРАБАР
24 вересня 2004 року

Світлина Тетяни Щербаченко

ТОП-вересень 2004

Рейтинг укладений за сукупністю експертних оцінок регулярності появи матеріалів літературно-книжкової проблематики та резонансності окремих публікацій. Моніторинг здійснювався за 51-м виданням.

КНИЖКОВА МЕДІА-ПАНЕЛЬ

Рейтинг	Медіа-панель	Літературно-книжкова проблематика у періодиці загального спрямування
1 (1)*	СИ СТОЛИЧНЫЕ НОВОСТИ	Андрій КОКОТЮХА. Володар кільця; Ігорь БОНДАР-ТЕРЕЩЕНКО. Без Дереша, без Карпы, без отчизны; Леся ГАНЖА. Дело мастера Бодрийяра (07.09.2004); Сергей ВАСИЛЬЕВ. Просто Пауло (14.09.2004); Вячеслав МЕДВІДЬ. Записано назавжди (21.09.2004); Сергей ВАСИЛЬЕВ. Форум без Козльо; Сергей ВАСИЛЬЕВ-младший. Зезженная пластинка; Ігорь БОНДАР-ТЕРЕЩЕНКО. Минздрав предупреждает (28.09.2004)
2 (3)	ПОСТУП	Руслан СОЛОНЕЦЬ. Генрі Лайон Олді як фантастичний джем-сейшн (01.09.2004); Надія СЛОБОДЯН. Володимир Арєнев: Фантастика в Україні — явище парадоксальне (04.09.2004); Олександр БОЙЧЕНКО. Замість втраченого (10.09.2004); Інна КОРНЕЛЮК. Марія Зубрицька: Зникає культура читання (15.09.2004); Спецвипуск до Форуму видавців (16.09.2004); Іван ЛУЧУК. Літературно-історичне львовознавство (17.09.2004); Інна КОРНЕЛЮК. Марія Матіос: Я в чоловічому світі (22.09.2004); Інна КОРНЕЛЮК. Мах BONDоренко: Смерті нема, і це правда (29.09.2004)
3 (5)	Україна молода	Анна ІРИНІНА. «Депеш Мод» по-писаному (07.09.2004); Олександр ІРВАНЕЦЬ. Нащо шукати червоне у новому романі Світлани Пиркало (09.09.2004); Юрій ЧЕКАН. Наша книжка у Москві (09.09.2004); Валентина КЛИМЕНКО. Фантастика форуму (24.09.2004); Вахтанг КІПІАНІ. Людина посеред моря крові і біди. (29.09.2004)
4 (4)	Львівська газета	Наталка СНЯДАНКО. Інтерв'ю з Монікою Шнайдерман, директором польського видавництва «Чарне» (06.09.2004); Ігор ЧОРНОВОЛ. Станіслав Лем: від Високого Замку до Голлівуду (10.09.2004); Форум видавців у подіях (21.09.2004)
5 (6)	РАТУША	Спецвипуск до Форуму видавців (16.09.2004); Наталя ДУДКО. Добрий засіб розширити свідомість (16.09.2004); Наталя ДУДКО. Росіяни нас не розуміють; Роман про поета, який малює вірші (30.09.2004)
6 (7)	ВИСОКИЙ ЗАМОК	Христина МЕЖА, Наталія ГОЛОВАЧКО. Львів'яни хочуть бачити Коельо, але купувати книжку не поспішають (14.09.2004); Оксана КЕРИК. Книга влодобала Львів (16.09.2004); Оксана КЕРИК. Письменники пишуть про себе (22.09.2004); Наталія ГОЛОВАЧКО. Одна книжка українська, дев'ять — російських... (23.09.2004)
7 (11)	КІЄВСЬКІ ВІДОМОСТІ	Станіслав БОНДАРЕНКО. Книжний пир на весь мир (10.09.2004); Станіслав БОНДАРЕНКО. Львовское столпотворение (25.09.2004)

8 (9) «День»; 9 (—) «Експрес»; 10 (2) «Дзеркало тижня»; 11 (14) «Голос України»; 12 (—) «Молода Галичина»; 13 (8) «Київський телеграф»; 14 (13) «Газета по-київськи»; 15 (—) «Бізнес».

* у дужках — місце в попередньому рейтингу

ЗМІСТ

4
ЧОРТ ЗНА ЩО9
ДОПАМІН+НОРЕПІНЕФРІН=14-15
УКРАЇНСЬКОЇ БІОГРАФІСТИКИ
НЕМАЄ?21
ХТО СТВОРЮЄ ІНФОРМАЦІЙНІ
ПРИВОДИ26
МЕФІСТОФЕЛЬ 174-х
САНТИМЕТРІВ ЗРОСТУ28
КАНДИДАТАМ У ПРЕЗИДЕНТИ

Засновник і видавець:
ТОВ «Редакція газети «Книжник-Ревю».
Виходить з серпня 2000 р.
Свідоцтво про реєстрацію:
КВ №4463 від 11 серпня 2000 р.

За підтримки
Фонду сприяння
розвитку мистецтв.
Почесний Президент
Анатолій ТОЛСТОУХОВ

Передруки і переклади дозволені лише за згодою редакції. Редакція може не поділяти погляди авторів. Відповідальність за достовірність інформації несуть автори публікацій, реклами
© — рекламодавці.

Головний редактор
перший заступник
редактор
обкладинка
верстка

Костянтин Родик;
Галина Родіна;
Тетяна Щербаченко;
Дмитро Родик;
Костянтин Шушпанов.

Адреса редакції: Андріївський узвіз, 2-в,
Київ-70, 04070.

Тел.: (044) 238-65-19, 416-05-57.

Адреса для листування: а/с 135, Київ-70, 04070
e-mail: booker@review.kiev.ua

ІНДЕКС «КНИЖНИК-РЕВЮ» — 21644

© «Книжник-review» 2004

Друкарські роботи забезпечило ТОВ «Тріада»,
вул. Артема, 25. Тел.: 531-30-80.

Зам. №

Наклад — 3000

«ТЕМПОРА»
ПРОТИ НЕПАМ'ЯТИ

Емблема видавництва «Темпора» містить зображення клепсидри і напис *Temporis filia veritas*. Пісок перетікає з верхньої частини до нижньої, символізуючи безупинний плін часу, ховаючи під своїми нашаруваннями долі та події. *Temporis filia veritas* — Істинна дитина часу. Ніщо не здатне протистояти руйнівному впливу часу. Хіба що пам'ять — зафіксована, збережена, відтворювана знов і знов... Моя співрозмовниця — директор видавництва «Темпора» Юлія ОЛІЙНИК; а бесіда розгортається навколо мемуарно-архівної та історичної літератури, на якій спеціалізується це київське видавництво.

Ю.О.: Історія становлення нашого видавництва надзвичайно коротка. Перша книжка вийшла на межі 2001—2002 років. З того часу минуло менше трьох років, наш доробок складає близько десятка історико-мемуарних видань.

Кр.: Чому саме історико-мемуарних? І як виникла сама ідея створення такого спеціалізованого видавництва?

Ю.О.: Поштовхом не було безпосереднього бажання створити самодостатнє видавництво. Фірма, що працює на ринку рекламних послуг та поліграфічного дизайну, зробила ухил у видавничу справу, додавши до інших видів діяльності ще один напрямок. Спочатку друкували мемуари, історичну та архівну літературу. З часом, у процесі роботи, саме цей напрямок і ця ніша здалися нам найбільш цікавими та перспективними. Ми орієнтуємось виключно на власні сили. Безпосередньо виданням у «Темпори» займаються два дизайнери та два редактори.

Кр.: А корпус авторів? Адже видавництво — це не тільки штатний склад, але і постійні автори, які кожний наступний рукопис приносять або до Вас, або ж до Ваших конкурентів?

Ю.О.: З авторами у нас більш-менш просто. Ми перевидаємо ті речі, які вже були тим чи іншим чином присутні в українській культурі. Це або видання еміграції, або це добірки архівних документів, які відповідно упорядковані та прокоментовані.

Кр.: Але ж упорядкування та коментарі, так само як і книжки, видані на еміграції, мають своїх авторів. Хтось повинен запропонувати Вам цю книжку, ці коментарі, хтось повинен упорядкувати тексти...

Ю.О.: Нарзати те, який саме проект ми будемо робити, визначаємо ми. Визначаємо, в якому саме ключі буде подаватися книга, наскільки необхідне її упорядкування, наскільки необхідна добірка тих чи інших документів і вже тоді домовляємось з фахівцем — наприклад, з істориком, який робить примітки, коментарі й т.ін. Власне, ми визначаємо, що ми бачимо доцільним, а що ні, у тій книзі. Отже, ініціатива йде від

нас. Кожний член видавництва багато спілкується з колегами, однодумцями, друзями — і кожен може принести якусь цікаву ідею. Але поки що ми надзвичайно обережно розглядаємо подібні пропозиції і практичним результатом в цьому напрямку є лише книга Валерія Шевчука «На березі часу. Мій Київ. Вхідні», що вийшла у нас в 2002 році.

Кр.: Яким критеріям повинні відповідати тексти? Чим Ви керуєтесь, вирішуючи, що цей проект для «Темпори» цікавий, а за цей — «Темпора» не береться?

Ю.О.: Критерії дуже прозорі та очевидні. Це має бути книга, яка тим чи іншим чином відображає недостатньо репрезентований пласт української історіографії, української історії, української культури. Тобто таке, що, безумовно, було в українській історії та українській культурі, але що з тих чи інших причин недостатньо заявило про себе. Скажімо, дуже очевидний і простий приклад — на початку 90-х було багато публікацій спогадів та історичної літератури, яка стосується доби визвольних змагань. Це і В.Винниченко, і М.Грушевський, і С.Петлюра, і низка інших представників української соціалістичної та соціал-демократичної ідеї доби Визвольних змагань. Але зовсім не була представлена інша точка зору, погляд іншої сторони. Я маю на увазі не позицію радянської історичної науки з її принциповою безальтернативністю і недискусійністю. Найдивовижніше ж те, що в незалежній Україні так і не репрезентована позиція багатьох вітчизняних діячів, які з різних причин розходилися

у поглядах з українськими ліви-ми. Здавалося, минуло стільки років і ми мали б спокійно і неупереджено дивитися на минуле, по-філософськи оцінювати його — натомість знову виникають питання на кшталт «Ти за білих чи за червоних?». Ми не беремо на себе відповідальності визначати, хто був правий, а хто — неправий. Кінцева мета — максимально повно ре-

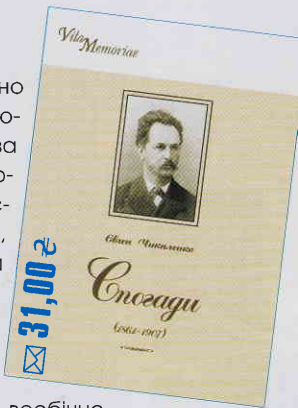
презентувати ті позиції та точки зору, які були присутні в українській історії, культурі та літературі, заповнити прогалини. Ми усвідомлюємо, що всі прогалини ми заповнити не зможемо, більше того, ми не ставимо собі цього на меті. Але якісь ключові моменти ми можемо висвітлити — наскільки це у наших можливостях.

Кр.: Чи не могли б Ви, пані Юліє, прокоментувати з точки зору названих критеріїв останні книжки «Темпори»?

Ю.О.: Останні три проекти нашого видавництва — це **Спогади та Щоденники Євгена ЧИКАЛЕНКА**; це книга, яку можна назвати **Україна. 1919 рік**, до якої входить текст **Миколи КАПУСТЯНСЬКОГО** «Похід українських армій на Київ-Одесу в 1919 році» та кілька нарисів і поезій **Євгена МАЛАНЮКА** плюс невелика добірка документів. Третій проект — **Полковник Петро Болбочан. Трагедія українського державника**, який також складається з двох частин. Перша частина — авторська, написана **В.СІДАКОМ, Т.ОСТАШКО** та **Т.ВРОНСЬКОЮ**. Друга — збірка документів.

Отже, тексти Євгена Чикаленка. Найцікавішою в цьому проєкті є сам автор. Коли ми готували видання, то хотіли, щоб ця по-

стать була представлена максимально повно. Мета — показати насамперед людину, яка була глибоко українською за переконаннями; українською в модерному розумінні цього слова; особистістю, що відстоювала ліберальні цінності, дивилася в майбутнє і яка хотіла бути повноцінним українцем. Тобто, людиною, українськість якої не обмежувалася колом літераторів чи музикантів. Людиною, яка хотіла жити повноцінним життям українця: мати українську освіту, всебічне українське середовище, для якої українська мова не закінчувалася б у межах українського клубу чи квартири. Хотілося представити Чикаленка як визначну культурну постать, а не просто як багатого поміщика, який щедро давав кошти на газети, на навчання студентів, на гонорари літераторам. Чомусь більше говорять про це, тоді як цікавіший та глибший Чикаленко якось за цим зовнішнім шаром губиться. У цьому році вийшли перші два томи щоденника. Перший том готувався за тим виданням, яке вже виходило, а другий зробити було надзвичайно важко. Рукопис втрачений: онук Чикаленка передав його одному з українських літературознавців, а далі сліди зникають. Але, на щастя, збереглася машинописна копія. Там дуже багато помилок. Що могли — виправили. Якщо знайдеться рукопис, якщо хтось зможе краще прокоментувати якісь місця — то нехай він нас поправить. Я знаю, що існують спогади, записані зі слів Чикаленка кимось із дітей. Але ми ніяк не можемо на них натрапити. Начебто, вони є у Вільній Академії наук у Сполучених Штатах, але поки що виявлення цих текстів — справа майбутнього.

РЕЗОНАНС-РЕЙТИНГ НОВИНОК

ЧУДОВА СІМКА

за версій експертів
«Книжник-Review»

1. Юрій ВИННИЧУК. Чорт зна що. Сер. «Мітологія». — Л.: Піраміда, 792 с.(п)

Не все так просто межі світами. Там бродять не лише боги, духи, неприкаяні людські душі, а й мітологічні персонажі... Втім, упорядника антології Юрія Винничука зацікавив лише Чорт та усяка інша чортівня, з ним пов'язана. А що набрати матеріалів для чортячої біографії не так просто, та пан Юрко заліз в архівні порохі і почав читати... апокрифи, художні твори, документи та всяку всячину, яку вигдадали-побачили-відчули-виснили в різні часи такі відомі постаті як Петро Могила та Стефан Яворський, Іоаннікій Галятовський та Самійло Величко, Микола Гоголь та Пантелеймон Куліш, Ганна Барвінок, Іван Франко, Валерій Шевчук, Володимир Єшкілев та чимало інших знакових для нашої літератури постатей. У висліді вийшла біографія Чорта майже на 800 сторінок. Звісно ж, неповна. Але ж спробуйте дослідити чортяче життя від «А» до «Я»!

4

2

2. Україна. 1919 рік: Микола КАПУСТЯНСЬКИЙ. Похід українських армій на Київ-Одесу в 1919 році; Євген МАЛАНЮК. Уривки зі спогадів. Документи і матеріали / Упорядник, автор передмови та коментарів Я.Тинченко; автор геогр. покажчика О.Крестьянов. Сер. «Vita Memoriae». — К.: Темпора, 558 с.(о)

Синтетичне — об'єктивно-суб'єктивне — історичне видання безперечно припадає до вподоби не лише фаховим історикам ХХ століття, але й усім шанувальникам історії. Офіційну точку зору чиновників УНР, представлену Капустянським, доповнено враженнями безпосереднього учасника походу Євгена Маланюка, який дає особистісну емоційну характеристику В.Тютюннику, Є.Мешковському та В.Сінклеру. В документальному додатку — архівні матеріали, світлини, детальні карти й

3

таблиці з порівняльними характеристиками Дієвої армії УНР та Червоної армії в 1919-му.

3. Юрій ЛУЦЬКИЙ. Роки сподівань і втрат. Щоденникові записи 1986-1999 років / Редактор М.Пригода; адаптація В.Неборак. — Л.: Класика, 516 с.(о)

Юрій Луцький (1919—2001) — знакове ім'я для всієї діаспорної україністики. Він особисто причетний майже до всього вартісного, що зроблено українською діаспорою за кордоном. Його ж спогади — свідчення очевидця, який жорстко й правдиво оцінює як окремих людей, так і процеси, що відбувалися в невідсоветській українській гуманітаристиці. Під цим оглядом особливо прикро, що видавці та упорядники дозволили собі скорочення окремих місць, які «містять приватну інформацію щодо приватних осіб, публікація якої була б образливою або навіть шкідливою для них». Отак: хтось

Що стосується книги «Україна. 1919 рік», то спочатку ми планували видати лише книгу Капустянського, яка вже виходила в діаспорі, але не видавалася в Україні. Вона цікава тим, що представляє офіційну точку зору українського уряду в еміграції на події, що відбувалися тут. Хтось погоджується, хтось ні — але це була офіційна точка зору, що існувала. Репрезентувати її — наше завдання. Книга доповнена документами доби, оскільки при підготовці до друку з'явилася відчуття, що задля повноти картини 1919-го року обов'язково треба це додати. Тут же — нариси та поезії Є.Маланюка. З його текстів вибрані саме ті, що найближчі до тематики Капустянського. Документи же взагалі раніше не публікувалися.

Третій проект — «Полковник Петро Болбочан. Трагедія українського державника» — видається мені найбільш гострим. Тому що сама постать Болбочана була і залишається предметом дискусії. Оскільки є різні погляди на цю людину, які репрезентують не просто різні погляди на конкретного військового діяча, а різні погляди на українську історію взагалі, хотілося у цій книзі висвітлити позиції та погляди, які не були широко дискутовані й не належать до офіційної точки зору української історії.

Кр.: Яка мета чи надзавдання видавництва?

Ю.О.: Про надзавдання мови немає. Є звичайна робота, просто завдання здійснити ті українські проекти, які з нашої точки зору щось значать, які є значимими з точки зору культурної думки. Хочеться зробити їх настільки якісно, наскільки це можливо.

Кр.: Тобто, Вас цікавить не стільки результат, скільки сам процес творення культурного простору України?

Ю.О.: Ні, результат нас так само цікавить. Результатом є представлення в суспільстві, в українській культурі цих недостатньо проартикульованих чи з тих чи інших причин відсутніх у ній точок зору.

Кр.: І останнє запитання: хто Ваші читачі? На кого розраховані Ваші видання?

Ю.О.: Література, яку друкуємо ми, не є літературою т.зв. «верхньої полиці». Це не елітні філософські, складні для сприйняття та розуміння тексти. Це література, яка читається легко. Хоча мова йде про начебто далекі історичні речі, але це наша історія — тому вона близька й цікава багатьом. Якщо говорити про соціальний чи віковий склад наших читачів, зробити якесь узагальнення неможливо. Я бачу, хто купує наші книжки — це і студенти, і бібліотекарі, і вчителі, і просто люди, яким цікаво щось дізнатися про світ, що їх оточує. Ми не хотіли би бачити своїми читачами тільки фахових істориків. Тому розраховуємо на більш широкий загал. Зрештою, в Європі книги такого напрямку не є чимось унікальним, вони широко представлені в будь-якій книгарні. Можливо, ми зможемо так само спокійно й з повагою ставитися до нашого минулого — без ідеологічних упереджень або політичних замовлень — як і європейці. Можливо, тоді, коли ми відчужено історичний зв'язок між поколіннями в нашому суспільстві й водночас їхні окремішність і самодостатність, коли врешті залікуємо розірваність цього зв'язку, тоді й зможемо повноцінно й на рівних відчувати себе складовою європейської культури.

Бесіду підтримував Юрій ЧЕКАН

Кр

Євген ЧИКАЛЕНКО. Спогади. — К.: Темпора, 416 с. (о)
Євген ЧИКАЛЕНКО. Щоденник. У 2 т. — К.: Темпора, 428+464 с. (о)
Україна. 1919 рік: Микола КАПУСТЯНСЬКИЙ. Похід українських армій на Київ—Одесу в 1919 році. Євген МАЛАНЮК. Уривки зі спогадів. Документи і матеріали. — К.: Темпора, 558 с. (о)
В.СІДАК, Т.ОСТАШКО, Т.ВРОБЬСЬКА. Полковник Петро Волбочан. Трагедія українського державника. — К.: Темпора, 414 с. (о)

4

каже правду, а хтось хоче бути

«хорошим для всіх». Як би там не було, книга — непересічне явище в нашій культурі.

4. Олена ОП-СКОРОПАДСЬКА. Остання з роду Скоропадських / Пер. з нім. Г.Сварник. — Л.: Літопис, 472 + XX с. (о)

Щоденник гетьмана Скоропадського від 30 січня 1933 року: «Гітлер призначений райхсканцлером. Хто знає, що він принесе Німеччині». Книга спогадів молодшої доньки великого українського роду — дещо гамує ностальгію за майже втраченою вітчизняною аристократією. І сьогодні, коли ми вже не маємо цієї верстви, що гартується століттями, залишається лише читати спогади про покликаних творити історію народу. Пані Олена пише про себе і світ, про події та призабуті постаті, про батьків та свій біль за батьківщиною, яка не повірила кращим синам, а вибрала голодранців. Залишається додати, що в формі новел авторка описує події від 1919-го до кінця Другої світової війни.

5

5. Роман КОРОГОДСЬКИЙ. Брама світла. Батьки. Сер.

«Українська модерна література». — К.: Гелікон, 472 с. (п)

До першого тому трилогії спогадів культуролога Романа Корогодського увійшли портрети його батьків — духовних і природних, тих, хто особливо вплинув на формування пана Романа — людини, що є свідком усіх культурних здобутків та погромів в українській культурі другої половини ХХ століття. Прикро лише, що якимось метафізичним чином із книги випали сторінки додатку, в якому, згідно змісту, мали бути спогади про пані Оксану Соловей.

6. Володимир ПАВЛІВ. Синдром програної війни. 12 есе про Олександра Кривенка. — Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 84 с. (о)

Ми всі по своєму «об'єкти» історії — залежимо від «незалежної»-залежної України, соціального устрою, фінансового стану, обставин долі... Мало хто до-

10,00 €

6

стрибує, аби стати суб'єк-

том — творцем — своєї долі й грати на створеному власноруч полі. Кривенко — один з меншості, кому це вдалося. І саме тому про нього не можна писати «об'єктивно». Бо скільки не перераховувати його здобутків і посад, це нічого не пояснить. На найскладніші питання: чому він став таким, а не іншим? як він досяг «квітіння»? чим зумовлений його «відхід»? дошукується відповіді один із найближчих приятелів, культуролог Володимир Павлив. Щось йому вдалося, щось — ні, але він перший, хто здійснив таку спробу...

7. М.Р.ЛИТВИН, К.Є.НАУМЕНКО. Військова еліта Галичини. — Л.: Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича, 376 с. (о)

У книжці — біографії військових діячів доби визвольних змагань 1914—1923 років. Зокрема, командирів легіону Українських Січових Стрільців, Галицької армії, корпусу Січових Стрільців армії УНР.

Кр

ІСТОРІЯ ЯК АЛЬТЕРНАТИВА

Те, що академічна історіографія у її вітчизняному виконанні любить повторювати твердження «історія не знає умовного способу», загальновідомо. Менш відомо, що світова історична наука й, тим більше, філософія історії дотримуються зовсім інших настанов.

Сергій ГРАБОВСЬКИЙ

Згадаймо лишень класика з проблем теоретичної історії Арнольда Дж. Тойнбі, який написав есей про те, якою була б світова історія, якби Олександр Македонський не помер у молодому віці, ледве завоювавши Персію. У Франції в 1970-х роках відбувалося зацікавлення альтернативною історією з боку фахових істориків і філософів. Щось схоже демонструвала й західна наукова фантастика, вибудовуючи серйозні теоретичні каркаси для своїх візій. У сучасній російській фантастиці Кір Буличов (він же доктор історичних наук Всеволод Можейко) описав, яким робом можна було б 1917-18 року створити демократичну Російську республіку, викинувши заколотників-більшовиків на смітник історії. І що цікаво: створена ним модель прогресивного розвитку включала як обов'язкову передумову щодо подолання більшовизму вільну Україну зі столицею в Києві.

Власне, все це добре зрозуміло: щоб краще побачити й зрозуміти те, що сталося, відбулося, що є, варто уявити собі, яким є його місце серед того, що могло (з різною мірою вірогідності) бути. Бо ж історія — це ще й «оживлення» колись нереалізованих можливостей. Та про це дещо пізніше.

Ще більш беззмістовне твердження «історія не знає умовного способу» стосовно воєнної історії. Остання вся побудована на

умовному способі, оскільки перед проведенням воєнних операцій штаби різних рівнів ще з часів Олександра Македонського багаторазово програють на картах, макетах, а тепер — і на комп'ютерах майбутні бойові дії і втілюють (більш чи менш вдало) одну з альтернатив. І після того, як битва закінчилася, вона у військовій субкультурі розглядається саме під оглядом альтернатив. Військове мистецтво — це не тільки виграні битви, а й вміння по-своєму «переграти історію». Ба більше: воєнна історія може бути зрозумілою тільки крізь призму умовного способу.

Отож не випадково є поява першої в Україні дослідницької книги, повністю присвяченої альтернативній історії. **Дмитро ШУРХАЛО** бере лише трохи більше десятка «точок історичної біфуркації», де щось незначне, суто випадкове, а часом просто нікчемне змінивало, й істотно, перебіг української історії. Ну, скажімо, великий князь Вітовт не став королем Литви і Русі, бо приготовлену для нього корону на шляху з Відня до Вільна... вкрала згряя лісових розбійників. А без корони й урочистої коронації король королем не вважався — відтак, коли Вітовт невдовзі помер, не започаткувавши нове королівство, Литовсько-Руська держава виявилася за рангом нижчою за Польщу й врешті змушена була визнати верховенство польського короля. А що було б, якби грабіжники в той день напилися й ствердилося повноправне королівство Литви й Русі, де українці становили щонайменше половину населення? Чи от інша колізія: гетьман Петро Дорошенко об'єднав усю Україну, веде успішну війну проти Московії, вже переніс бойові дії на її територію — і тут надходить звістка про подружню зраду його жінки. Гетьман усе кидає, мчить до Чигирини, а тим часом ситуація швидко змінюється не на його користь (власне, гетьман, дружина котрого «скочила через пліт з молодшим», — це посміховисько для всього козацького війська). Могло бути інакше? Могло — й історія України пішла б дещо інакше.

ПОМИЛКИ В БІОГРАФІЇ

...Нещодавно довелось вжахнутися, довідавшись про те, що свою ушлявлену «Книгу прощаний» («Ни дня без строчки») Юрій Олеша, видаючи за щоденник з 1920-30-х років, написав протягом одного безпохмільного тижня. Не може бути, не хотілося вірити... Ото вже, гадалося, українські мемуари розрадіть згорьоване серце зятого правдолюба! На жаль, аж ніяк.

Ігор БОНДАР-ТЕРЕЩЕНКО

Підстрибом споряджена моторика **Споминів в біографії Богдана БОЙЧУКА** наштовхує на думку про те, що мемуари нашого нью-йоркця написалися щойно тоді, як об'явився київський видавець. І тому «надзвичайно характеристичні свідчення про особливості взаємин представників діаспорної й материкової української культури в часи «залізної завіси» своєю вимушеною поверховістю суджень можуть потішити хіба що малообізнаного неофіта-оглядача типу зацитованого тут з «Книжкового Огляду» І.Андрусіяка. Малообізнаного насамперед з автентичними джерелами на кшталт спогадів І.Костецького, Ю.Шевельова та І.Кошелівця, звідки Бойчуком перелицьовуються для «широкого читацького загалу» хрестоматійні сюжети (про З.Штокалка, Т.Осьмачка, В.Барку та ін.).

Признатися, купився був на ширість подібних дефініцій навіть автор сих рядків. Читаючи у «Споминах в біографії» про «людину, яка з цілого розгону вривалася в двері модернізму... Оскільки ж

двері були навстіж відкриті», та людина «за кожним разом вилітала з другого боку». Та це ж про ІБТ, подумалося натоді! В листі від Бойчука сей зоїл саме так, слово в слово, пречудово вилітав з полемічного простору «Харків—Нью-Йорк». Виявляється, що ні, цього разу це — про Костецького. Шкода, не потрапив наш слобожанин до історії... «Звичайно, з літератури нікого ніколи нікинути не можна», — розраджує автор мемуарів. І з вдячністю витираєш сльози, дослухаючись, як пан Бойчук вправно цитує Христю Алчевську.

Загалом цитат і замальовок з «великих» у книжці «Спомини в біографії» не бракує. Бойчук подає цілу галерею дияспорних портретів, висмикуючи «тонкі» спостереження з побуту забронзовілих метрів: про те, як Маланюк смажив «чорноморську» яечню на дванадцять яець, Барка вибирав рис з голубців, а Осьмачка зовсім нічого не їв за столом, остерегаючись підступного отруєння. Допіру вважалося, що найважче в життю письменницьким дружинам. Мовляв, вони знають, чим пахнуть шкарпетки ґеніїв. Тепер ось до них долучився Бойчук. Майже у всіх «великих» літемігрантів він поперебував, майже всіх порозпитував, зібравши помилки їхніх біографій, і наразі пропонує посміхнутися ще й широкому читачеві.

І ось, затаївши, як на уроці політінформації, сивушний подих, ми з перших вуст дізнаємося, що «Косач не був ані колоритною, ані хорошою людиною», «Драч турбувався за свої вигоди й високі «гонорари», «Шевельов був складною людиною», «Гніздовський був людиною надто коректною», а «пані Наталя говорила мені багато про

Половину **Якбитології** присвячено подіям ХХ століття. І це не дивно, адже українська історія останніх ста років — це постійні спроби реалізувати можливість незалежності. І те, що ця можливість тривалий час ніяк не могла вповні реалізуватися (а чи реалізувалася наразі?) наводить на думку про те, що не успіхи змагань, а, навпаки, програти були менш вірогідними і тільки нещасливі випадки чи незугарні особи спричиняли їх. От, скажімо, полум'яний трибун-соціаліст-антимілітарист Винниченко 1917-18 років — величезна популярна особа. Що сталося б, якби йому зовсім випадково впала на голову цеглина влітку 1917 року напередодні Першого українського військового з'їзду? Очевидно, що тоді нікому було б вибудувати потужний і штучний антагонізм між українськими офіцерами й солдатами, бо саме Винниченко репетував, що, мовляв, нам не потрібні офіцери, нам не потрібна регулярна армія. Власне, Володимир Кирилович докладав колосальних зусиль, щоб нацькувати солдат на офіцерів, щоб не ствердився загальноконсолідуєчий національний міт. Годі й казати, що за відсутності цієї особи перебіг подій міг бути істотно інший. Так само й восени 1918 року — якби не Винниченко, хто б бігав домовлятися з більшовиками? Хто б висував гасло «Україна соціалістична або ніяка»? Хто б унеможливив бодай спробу порозуміння з Антантою?

Хочу зауважити, що саме ці альтернативи Дмитро Шурхало не розглядає. Як не бере він до уваги й деякі надзвичайно важливі зовнішньополітичні події, які могли безпосередньо вплинути на долю України. Скажімо, якби німецький підводний човен не потопив «Лузітанію», то Сполучені Штати Америки вступили б у Першу світову війну не на початку 1917, а, скажімо, наприкінці 1918 року. Російська імперія, звісно, все одно впала б у 1917 році, бо це залежало від її внутрішніх суперечностей, і українська революція розпочалася б тоді ж — а от на Західному фронті на тривалий час установилася патова ситуація, бо ніхто б не мав воєнної переваги. Що це могло означати для України? А те, що Українська держава гетьмана

Скоропадського під німецьким протекторатом проіснувала б не сім місяців, а два-три роки. За цей час там могли б розгорнутися цілком життєздатні державні і суспільні структури. А за цей час більшовики, позбавлені продовольчих й енергетичних ресурсів України, могли б втратити свою владу в Москві чи принаймні змушені були б раніше проголосити НЕП.

Власне, що було б із більшовиками, якби в Петрограді восени 1917 року від рук офіцерів-монархістів випадково загинули Ленін і Троцький? Найшвидше, Свердлов і Бухарін змогли б провести успішний переворот, але чи втримали б вони владу? І взагалі — без Троцького з його справді досконалим знанням українського народного життя, що б тут робили більшовики?

Подібним чином могла б змінити історію України й смерть Гітлера 1938 року, скажімо, від пневмонії (адже антибіотиків тоді не було). Цілком імовірним наслідком цієї події могло стати певне «пом'якшення» нацистського режиму. І чи був би «пакт Молотова-Ріббентропа»? Чи Німеччина самотужки здолала б Польщу, а там, потребуючи союзників, сприяла утворенню на теренах Галичини й Волині Української держави (за зразком Словаччини)? І що було б далі, коли на історичній арені постало б півмільйонне українське кадрове військо? Який би вплив усе це мало на Наддніпрянщину? І чи не стала б Україна в такому разі (просто-таки як у романі Василя Кожелянка) одним із чинників пізнішого падіння обох тоталітарних червонопрапорних режимів?

Відповіді на всі ці (та інші) запитання, зрозуміла річ, належать до умовного способу історії. Безумовним тут є те, що ми питаємо в самих себе: чого нам не вистачило в минулому, чого ми мусимо прагнути і яке майбутнє ми хочемо бачити, виходячи не тільки з реалізованих, а й із потенціальних можливостей української історії?

...Отож Дмитро Шурхало вже сів готувати нове видання своєї «Якбитології» — удвічі осяйніше й утричі детальніше.

Кр

Дмитро ШУРХАЛО. Українська «якбитологія»: Нариси альтернативної історії. — Л.: Піраміда, 180 с. (о)

Юрія Липу, про Олену Телігу та про роман Теліги з Дмитром Донцовим, але я, на жаль, не записував того, і воно розгубилося з пам'яті». Так само «інформативно» описує Бойчук і свою золоту епоху, чи пак «бурхливі шістдесяті». Жодного тобі Гінзберга з Дженіс Джоплін. Про рух піп читаєш, ніби з одіозно-хрестоматійної книжки «По ту сторону рассвета» чи там з не менш одіозної «Кто правит бал?», або з підручника якого-небудь Д. Затонського. «Любили квіти, прикрашували квітами себе й свою обстановку. Простягаючи квіти кожному, хто був сумний», — завжди бубонить автор. Може, це списано зі «Студентського меридіана» чи «Ровесника» періоду 1970-х? А те, що ну не подивляв Богдан Бойчук у своїй власній Америці ніяких гендріксів, і за часів культивування на Заході явища «рок-групи» він нібито самотужки вигадав ту дурничку, притуливши до самоназви «ню-йоркська» («тоді, мені здається, я запропонував «група» — с. 48), ми мусимо сприйняти за звичайнісіньку аберацію: не пам'яті — сумління. Єрофеєвський герой, пригадується, теж запевняв, що ніяких негрів в Америці немає. Принаймні він їх там не бачив.

З неменшою любов'ю пише пан Бойчук також про себе, повідомляючи, що «Володимир Державин прямо сказав, що поета з мене не буде», і «коли ж співпраця закінчилася (з І. Кошелівцем — ІБТ), я раптом став графоманом». Також щодо ставлення дияспори до Нью-Йоркської групи її учасник присягається думкою Маланюка, мовляв, «ми існували для нього як динамічні молоді інтелектуали, а не як поети». Можливо, все це через те, що літературну освіту автор спогадів здобув самосилою, читаючи все підряд у лікарняному ліжку, а про другу «вищу» свідчить, мовляв, «упродовж довгих років співпраці з Гірняком я проходив по суті високу театро-

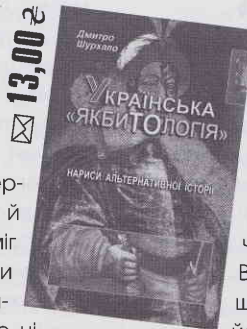
льну школу». Хоч для дияспорної освітньої системи з двома кімнатками УВУ й трьома коморами УВАН це завжди було нормальним явищем. До того, як знати, спонукав демократичний рівень науки й освіти в 3'єднаних Стейтах Америки.

Оскільки жанр розглядуваної тут книжки — мемуари, вона ніби як розрахована на широкий читачий загал. Втім, коректори «Споминів у біографії» у видавництві «Факт» (І. Кисельова і М. Нога), наче той чукча з анекдоту, не вважають себе читачами (може, прости Господи, письменниками?), тому це діло їм набридає доволі швидко, і виправлені «евреї» в тексті трапляються лише до 12-ої сторінки, а далі всуціль йдуть малокоректні «жиди». І шляхетна «метематика» (за аналогією, вочевидь з «хемією») сусідує на одній сторінці з відвертою «математикою». Але не в тім, як бачиться, авторова печаль, адже він сам заповідає вищезгаданий стрибкуватий і неуважливий стиль оповіді, ніби підганяючи відпущений видавництвом час: «сіли в авта й погнали до Нью-Йорка», «негайно мусили гнати назад до Бялостока». Добре хоч Драч у нього, двічі в тексті коментуючи дияспорну патетику промовляння, звертається до одного й того ж слухача. А не спершу до Костецького, а потім — до ІБТ.

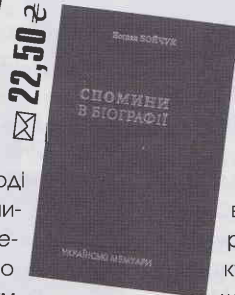
Насправді ж, хоч і Драчу вже 70 літ, а винною, як пише Бойчук, все одно залишається погода. Себто політичний клімат. Чи, може, клімакс? «Шістдесятники вирвали нам ґрунт з-під ніг, — скаржитесь автор, — і ми зависли в повітрі, без читачів і без критики». А жити у повітрі поет може тільки в Україні. І аж ніяк не в біографії. Це безпомилкове твердження.

Кр

Богдан БОЙЧУК. Споми́ни в біографії. Серія «Українські мемуари». — К.: Факт, 200 с. (о)

13,00 €

22,50 €

КНИЖКА РОКУ, 2004: НОМІНАЦІЯ «ПОСТАТІ»

НЕЗРУЧНІ СТОРІНКИ

Новий історизм — це залучення до дослідження нетрадиційних текстів, аналіз подій, явищ, процесів і соціальних страт, які раніше ігнорувалися. Родзинкою нової теорії її апологети вважають дослідницьку неупередженість, тобто відсутність наперед підготовленої теорії.

Костянтин ДИКАНЬ

Переконаний, пересічний читач книгу **Вадима МЕНЖУЛІНА Другой Сикорский: неудобные страницы истории психиатрии**, виданої за фінансової підтримки СДПУ(о), асоціює з Ігорем Сікорським — видатним авіаконструктором. Тим паче, що ім'я в заго-

ловку відсутнє. Насправді ж ідеться про його батька, котрий був експертом у «справі Бейліса». Що ж зацікавило партію в біографії давно забутого психіатра?

Праця В.Менжуліна ближча до промов Вишинського, ніж до аналізу без упереджень. Неприйняття особи І.Сікорського просякнута практично всю книгу. Автор у кожному підбраному факті біографії героя вбачає суцільний негатив. Детально аналізує такі різні сфери його діяльності, як наука, політика, медицина, література, філософія, релігія. І повсюдно — один негатив: прислужництво владі, себелюбство, посередність, а то й невігластво, консерватизм, прихильність до застарілих чи сумнівних теорій, демонстративний патріотизм тощо.

Відмовився І.Сікорський від праці в лікарні — наукове сибаритство; віддав перевагу викладацькій діяльності — погано. Співпрацював із Міністерством внутрішніх справ — ще гірше. І це при тому, що лідер партії, котра оплатила книгу Менжуліна, зовсім не боявся таємної співпраці з МВС, про що свідчать дослідження іншого прихильника нового історизму — Дмитра Чобота. Більше того, саме співробітництво з МВС допомогло йому не лише вступити до того університету, з яким пов'язана більша частина життя Сікорського, але й залишитися в ньому після піврічного конфлікту із законом.

Зневагу Менжуліна викликають позитивні оцінки робіт Сікорського, надто якщо їх дали такі відомі російські християнські філософи, як П.Флоренський, В.Розанов, В.Соловйов чи психолог В.Бехтерев. При цьому він навіть нагадує, що антропометричну диференціацію рас на «вищі» й «нижчі» залочатував Д.М.Анучин, а автори шовіністично-ксенофобської «російської расової теорії» резонно шукають своїх предтеч серед діячів російської науки XIX—XX ст.ст. І на таке дала гроші партія, що оголосила себе провідником російських інтересів у Україні?!

Хіба тільки Іван Сікорський надавав перевагу Києву перед провінцією, прагнув вигадати якусь структуру для керування чи вперто притримувався хибних теорій? Чи може він єдиний, хто відцурався свого українського (польського?) ества й оголошував химерою існування українців? Зрештою, і через століття після нього багато хто з кон'юнктурних мотивів стає росіянином чи хоча б російськомовним. А бажаючих публічно виголосити панегірик владі й «великому русскому народу» — «несть числа».

Намагання догодити владі — тавро російсько-радянської науки. За звання, посади й премії наші вчені легко обґрунтують будь-що, потрібне владі: чи закриття атомних станцій, чи їх добудову. Психіатрія ж у СРСР взагалі була на вістрі боротьби з дисидентами. Тож чи варто картати Сікорського: «високопоставлений чиновник, ... який інакше сказати не міг». Психологічні ж оцінки сект дотепер хибують слабкою доказовістю: лідерів Великого Білого братства засудили за нанесення братчикам психологічної шкоди, хоча якої саме так до пуття й не визначено.

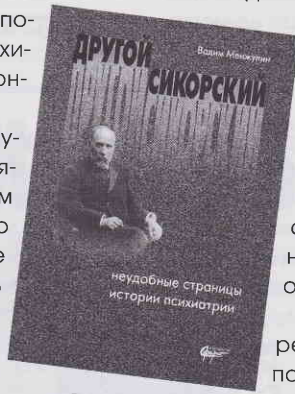
В.Менжулін називає педагогіку «царством велеречивих узгалянь і повчань». Дійсно, теорії в педагогіці малувато, але чути таке зневажливе ставлення до нарративу від філософа, який з царини любителів мудрості перемістився в коло інтерпретаторів чужих біографій? Це вже занадто!

«Загальновідомо, що найзапекліші націоналісти виходять із людей, які самі змушені доводити приналежність до титульної нації». Можливо. Хоча вважається, що найзатятіші націоналісти — люди змішаної крові. Проте там, де немає національного гніту, націоналізм не виникає, бо це явище соціальне. Тим паче, що автор глузує з біологічного редукціонізму (зведення соціального до біологічного) та расових теорій Сікорського, хоча частку біологічного у формуванні особистості людини не визначено досі. Навіть соціальні детермінанти комуністи повністю не відкидали біологічне. Через століття критикувати когось за прихильність до віджилих теорій (а таких майже за три тисячолітню історію науки було безліч) щонайменше запізно. Дивно виглядає «біологічний антисемітизм» Сікорського: його практично повсюдно оточували євреї — колеги, студенти, а він, як фізіологіст, це добре знав.

В.Менжулін прямо не говорить про головну попередню теорію, вбираючи її в шати об'єктивізму. Важко повірити, що метою книги було доведення шовіністичної, расистської суті Російського царату зокрема й усього російського народу загалом. Оскільки інші її аспекти, як-то І.Сікорський — не великий учений; І.С. — зовсім не російський вчений (несуттєво українець чи поляк, але киянам не варто осібно претендувати на славу Ігоря Сікорського); в оточенні І.С. культивував расизм і антисемітизм, спираючись на непевні наукові теорії, легко зрозумілі навіть із самої упередженої біографії.

Отже нічого нового. Тож заради чого старався автор? Може, інтерес СДПУ(о) до книги В.Менжуліна криється у зовнішній подібності?

Християнини Андрій Ющинський був убитий. Іван Сікорський звинуватив у ритуальному вбивстві єврея Бейліса. Не вийшло. Чорний піар експерта-професора розгадало суспільство. Останні роки СДПУ(о) за допомогою все того ж чорного піару намагається «замочити» лідера українського політикуму Віктора Андрійовича Ющенка. У 2002 році — не вийшло. Чи вийде в 2004-му?

Вадим МЕНЖУЛИН. Другой Сикорский: неудобные страницы истории психиатрии. — К.: Сфера, 490 с. (ш)

НОВИЙ ВИМІР ЧИЖЕВСЬКОГО

«Не так сталося як гадалося», — повторюємо ми сумовито, коли обставини заважають втіленню наших мрій. А втім, цей вираз може пролуhati й оптимістично, як-от у випадку з публікацією й дослідженням творчої спадщини видатного культуролога й літературознавця Д. ЧИЖЕВСЬКОГО. Таврований і замовчуваний на батьківщині вчений світового рівня чекав для себе найбільшої шани від чехів та німців, заслуженого визнання від американців, а від земляків не сподівався геть нічого.

Тетяна РЯЗАНЦЕВА

Його похмурі прогнози, на щастя, не справдилися: українські фахівці останнім часом приділяють величезному й розмаїтому доробкові Д. Чижевського належну увагу. Про це свідчить, між іншим, збірка матеріалів наукового семінару «Дмитро Чижевський і світова славістика», який відбувся у Дрогобицькому державному педагогічному університеті ім. І. Франка (17—18 травня 2003).

Крім наукових доповідей учасників зустрічі й праць самого метра, видання містить чималий обсяг архівних матеріалів про Чижевського, фрагменти його епістолярної спадщини, мемуари, що дають уявлення про чеський, німецький, американський

періоди життя й творчості вченого. Серед них варто виокремити спогади Х.-Ю. цум Вінкеля про останні двадцять років життя дослідника. Тут учнівська повага автора сполучається зі спостережливістю, а м'який гумор із німецькою точністю і любов'ю до порядку в обрахунках: «Чижевский оставил после себя 260 погонных метров книг... Рукописное же наследие вместе с перепиской охватывает почти 20 погонных метров» (погодьтеся, метраж — доволі неординарний засіб виміру інтелектуальної власності). Слід відзначити філологічні зусилля В. Янца, який не лише майстерно переклав з німецької доволі складні тексти спогадів Х.-Ю. цум Вінкеля та Д. Герхарда, але й супроводив їх максимально інформативним коментарем (не забувши навести там навіть історію зворушливої вигадки Чижевсько-

го — звірятка на ім'я Дисципліна, що мешкало в підвалі, і звідти стежило за поведінкою дїтлахів).

Втім, цілий науково-інформаційний апарат збірника — на високому рівні й задовольняє вимоги найвибагливішого дослідника. Якісну поліграфію й уважну коректуру книги вдало доповнюють символічна ілюстрація на обкладинці, кілька не завжди офіційних фотографій Д. Чижевського різних часів та світлини робочих моментів конференції.

У вступному слові редактори тому Роман Мних та Євген Пшеничний висловлюють сподівання, що семінар (як і збірник) стане щорічним. Хочеться щиро побажати, щоб сталося саме так, як гадалося!

Kr

Славістика. Т.І. / За ред. Р. Мніха, Є. Пшеничного. — Дрогобич: Коло, 446 с.

ДОПАМІН + НОРЕПІНЕФРІН = ЛЮБОВ

Нонна СТЕФАНОВА

Хто здатен любити — лише люди, чи все тваринне царство? Що таке кохання, і як воно відрізняється від хоті? Чому кохання бариться? Що змушує кохання зникати, і як отямитися від його втрати? Чому природа дозволяє любовним ранам терзати так боляче, що уражені ними жертви часом убивають своїх суперників або ж навіть і колишніх коханих? Які є дарвіністичні обґрунтування романтичної прихильності? Шість років антрополог **Гелен Фішер** шукала відповіді на ці запитання й оприлюднила віднайдене у книзі **Чому ми любимо. Природа і хімічний склад романтичного кохання**.

Насамперед Фішер обстежила понад 800 людей, і довела, що романтичне кохання має всезагальні риси, спільні для цілого світу: «Ми оглядали лише тих, чий почуття були свіжі, неконтрольовані і пристрасні. А також сканували мозок тих, кого щойно зневажили в коханні, хто насправді страждав». Піддослідні дивилися на фотографії об'єкту своєї пристрасності, що миготіли перед їхніми очима, а спеціальна машина ментально знімала показники імпульсів їхнього мозку. Фішер сподівалася віднайти, яка частина мозку є найбільш активною,

коли закоханий бачить коханий образ. Базуючись на знаннях, як певні хімічні складники працюють в мозку мишей, горностаїв, собак, овець та інших тварин, Фішер припустила, що романтичне кохання людей продукує піднятий рівень допаміну чи норепінефрину, або ж обох, тоді як рівень серотоніну знижується: «Саме ці хемікалії формують основу одержимого, пристрасного кохання у людей і тварин. Я знаю, що допамін, норепінефрін і серотонін набагато більше переважають в одних зонах мозку, аніж у інших.

Якщо я зможу відкрити, які зони стають активними, коли людина відчуває напад романтичного кохання, це підтвердить, які саме хемікалії превалюють».

І вона відкрила ці «родовища допаміну»! Певні ділянки мозку спалахували, тільки-но людина бачила об'єкт жаги. Фішер була безтямно задоволена: «Коли я вперше поглянула на ці знімки мозку, з активними зонами, що променіли яскраво жовтим і насичено-оранжевим, мені здавалося, на-

че я дивлюсь на іскристий всесвіт у літню ніч: незрівняне благоговіння!». Вчена була менше втішена зблисками мозку зневажених. Спалахувало подібне світло, проте швидко гасло, і залишало по собі «кіптяву». «Я очікувала, що покинуті люди будуть почуватися ще більш нещасними, і я мала рацію. Одна молода жінка так ридала впродовж експерименту, що подушка була мокра. Інша ошукана накинулася на мене як фурія. Вона люто дивилася крізь сльози, і раптом закричала: «Навіщо вивчати цей жах?»».

Фішер не новачок у питаннях кохання — вона авторка кількох праць на цю тему: «Анатомія кохання: Природна історія моногамії, адюльтеру і розлучення.» (1992), «Перша стаття» (1999), але «Чому ми любимо» — найбільш контроверсійна її книга, написана у підступно доступній і простій манері. Фішер поєднує нове дослідження з попередніми науковими відкриттями, щоб зробити приголомшливий висновок: якщо визначено хімічний склад кохання, отже, колись люди зможуть модифікувати і лікувати пристрасні, які колись ми визначили як некеровані? Не лише пристрасність, але й кохання можна буде зміцнювати, лікувати чи навіть створювати за рецептом.

The New York Times Book Review
March 7, 2004

Kr

КНИЖКА РОКУ 2004: НОМІНАЦІЯ «ГОЛОСИ»

ФАТАЛІЗМ ОПТИМІЗМУ

Перше, що впадає в око, — обкладинка, витримана в доволі елегантних та водночас піднесених тонах (окрема подяка Віті Хайдуровій). Та й назва цілком відповідає стилістичному оформленню — «Стан душі». Збірка *Сергія ГРАБАРЯ*, поета, прозаїка, нашого сучасника, складається з друкованих раніше та «свіжих» новел: сотня плюс бонус — невеличка повість у вигляді «вінка новел». І хоча тематично всі міні-твори різні, їх єднає спільне: потяг автора до фаталізму. Його герої всі як один помирають не з власної волі, а за присудом долі. Останні речення творів звучать переважно як вирок і зводяться в основному до: «Цього дня помер...» або «Його тіло знайшли...»

Вікторія КАЛЕНЮК

Очевидне захоплення автора історією, психологією, мітологією. Новели написані здебільшого у вигляді роздумів вголос, при цьому не лише мовою людей, а й звірів, птахів, риб та рослин. Останнє вважають за ознаку чи то геніальності, а чи дитячої відкритості світові.

Перший цикл, «Краплини історії», присвячено славній (і не завжди) українській минувшині. І оскільки вільне поводження з історією у нас не заборонено, подибуємо своєрідні перли. Боюся, що

для учнів шкіл та всіх легковірних необхідні були б деякі застереження щодо можливого негативного впливу на психіку цих інтерпретацій. Наприклад, у загибелі князя Ігоря від рук древлян автор знаходить особистий мотив — ревності, помста за зраду, а не повторне збирання данини, як за літописом.

Утім, коли мова заходить про живу природу, тепло людських почуттів, автор постає як неординарний, досвідчений, тонкий психолог та філософ

одночас. Та й читаються новелки, завдяки своїй мініатюрності, лаконічності і, що найважливіше, гарній українській мові, досить легко та з приємністю — незважаючи на високу посторинкову смертність. Проте, психологи пояснюють перенасиченість песимізму в творчості таланом в особистому житті. Головне, що для живих ще є вибір — адже, читаємо в автобіографічній книзі *Сергія Грабаря*, «можна жити, а можна існувати. Можна народитися старим і так все життя скіти в не потребі, а можна і через багато років залишитися молодим».

КР

Сергій ГРАБАР. Стан душі. — К.: Амадей, 264 с. (п)

ЛІТЕРАТУРА ЕФІРУ

ГОВОРИТЬ СТУС

Ігор БОНДАР-ТЕРЕЩЕНКО

Натомість згадуються схожі випадки з контексту російського дисидентського руху, де існувала буквально мода на підпільні магнітофонні читання-записування. Згадаймо досвід Бродського, Сапгіра, Губанова. Подібної ходової мови в соціокультурному обігу в Україні не було: самий лише нерозмінний рубль вічної бездержавності. І тому вище згаданих контркультурників у Росії давно вже вшанували й відлили в ювілейній бронзі як упоминаних державою геніїв поетичного підпілля, а в Україні таких героїв в принципі бути не могло. «Нещасна та країна, що потребує героїв», — підтверджував цю думку Стус, цитуючи Бертольта Брехта. Справді, тут не було квартирних рок-концертів, як у Пітері, і бульдозерних виставок, як у Москві. Там, до речі, художники якщо й збиралися на «політичний» перформанс до Мавзолею, то викладали зі своїх тіл на Червоній площі лише слово з трьох літер. Не «май», звичайно ж. Натомість тут, на вікопомній акції 60-х у кінотеатрі «Україна» гукали щось зовсім інше. Дикі були часи, безкультурні. Уявіть собі, Преслі немає, культуризму не існує. Ніхто не оплакує нещодавно померлих Моррісона, Гендрікса і Джоелін. І пісні такі бойові, неспокійні. В них співалося, наприклад, про те, що «трус не грає в хокей», або спонукалось: «Эй, вратарь, готовься к бою!» Ніби як і не про національно-визвольний рух тієї пори, але все ж таки не без

Практика записування подібних речей сьогодні відгонить ностальгічно автентичним дисидентством. Тим паче, що представлена аудіо спадщина *Василя СТУСА* пов'язана, як довідуємося з рекламного буклету, із неймовірними пригодами детективного порядку: магнітофонний запис віршів поета у його власному виконанні був здійснений наприкінці 1960-х років, а оригінал було забрано представниками КГБ під час обшуку в 1972-му й не повернуто. Назagal він вплив щойно тепер. З аналогічної історії у «Кримінальному читиві» знаємо, де саме зберігаються такі раритети. Правильно, у пам'яті народу.

цього. Тривожно і неспокійно. «Іди в кубельце спогаду, сховайся», — пропонував натовді Стус. Але які були спогади в українського дисидентства 1960—70-х? Самі лише Крути, Броди і голодомор. Не дуже-то й сховаєшся у такій «червоній» пам'яті.

Втім, сучасному слухачеві Стусового аудіо-доробку, вихованому на вербальних зразках його творчості, не почути звичних гітів поета. Розплетених, наче народний Бродський (який свого часу теж ходив у магнітофонних записах) на щоденні читати. Хоч у Бродського все було значно буденніше. Може, навіть людяніше, чи що. «Налить вам этой гадости? Налейте», «за рубашкой в комод полезешь, и день потеряю», або «власть отвратительна, как руки брадобрея»... У Стуса інакше, тут не народне, а народницьке: «Ярий, душе, ярий, та не вмирай!», або «і син біжить, як горлом кров біжить»... До речі, про Бродського. За часів його дисидентської слави, якої Стус не мав, бо не культивував своєї недолі на відміну від лєнінградського колеги («Рыжему делают биографию», — казала з цього приводу Анна Ахматова), так ось, під ту пору любили міжнародні порівняння не на користь націям. Лише виключно їхнім культурам. Так, Григора Тютюнника порівнювали з Василем Шукшиным, а Володимира Висоцького — з Володимиром Івасюком... Стуса із Бродським ніхто не порівнював, і даремно. Їх можна й варто порівнювати: дзен поезії Бродського і туск поезії Стуса. Дзеньк і струс у

свідомості нинішнього читача/слухача в Україні. Який, довідаючись сьогодні про Бродського, стикається лише з іронічною ностальгією «по настоящему», натомість у Стуса, представленого у шкільних читанках, бачить виключно тортування незатишної, чи пак української, реальності. Цікаво, що він вибере для мелодії до мобільника?

І все ж таки. До порівняння згаданих поетів як символів суконної брешневської епохи надається чимало матеріалу. Ось дивіться. Обом зробила кар'єру ідеологічна система. Обидва були останніми радянськими політ'язнями від поезії. З обома наприкінці кінця задружила держава як інститут: Бродському дали передсмертний статус першого поета Америки, Стусу посмертно присудили Шевченківську премію. І в одного, і в другого на волі залишалися недруги, але в основному таки друзі, до яких вони зверталися у віршах і не тільки. «Я не видел, не увижу Ваших слез», — бідкався Бродський через Ахматову. «Не могу я без посмішки Івана», — зв'язався Стус. У своїй Нобелівській промові Бродський зазначав, що поет — це всього лише засіб для існування мови, а Стус у відкритому листі до Івана Дзюби наполягав, що у цьому бездержавному ґето поет завжди більший, ніж поет, але суто по-бродському менший за одиницю. Себто — ніхто. Зрештою, добре, що вони про все це давно вже розповіли, адже не хотілося б, щоби сьогодні про того ж Дзюбу в Україні написали так, як в Росії пишуть про Солженіцина, мовляв, треба «поскорее отправить этого евнуха своей славы, этого многотом-

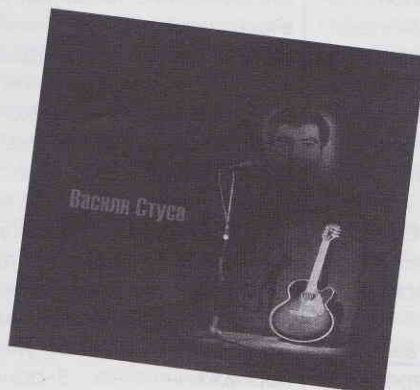
лом із країни ліліпутів». Просто продукту хочеться натурального, себто невербального, без колючого газу.

Отже, маємо сьогодні таке замулене джерело донедавна крамольної автентичності на диску «Живий голос Василя Стуса», виданому сином поета спільно з Національною Радіокомпанією України й СП «Комора». Важко уявити, як це записувалось у далеких 60-х. Мабуть, вмикався який-небудь допотопний «Дніпро», ставилась важезна бобіна марки «Свема», підсовувався незграбний мікрофон на хитливій підставці. Усі завмирили, і декламатор, переборюючи хвилювання, начитував вірші, зизячи оком за стрибанням стрілки, що визначала рівень запису. Іноді вона зашкалювала, і тоді в динаміках пищало. Незатишно було й на душі. Щоправда, не знати, як саме було на тодішніх дисидентських кухнях в Україні. З пивом чи з портвейном? Під гітару чи під баян? Ось, наприклад, записи якого-небудь Дувакіна з Михайлом Бахтіним у тій же Росії з часом ретельно розшифрували, і в друк загуркотило все: від підготовчої метушні до технічної перерви. Глухувата кішка Бахтіна, бувало, нюшила магніфонні дроти, а він сварив її, і всі при тому сміялись. Кішка, мабуть, також.

На фонограмі Стусівського читання ніхто не сміється. Лунає постмортальна музика, себто сучасні опуси сестер Тельнюк, покладені на його вірші. Тьмяно вилискує майстерно видрукуваний конверт вкупі з червоним буклетом до компакт-диску. На місці згадка про те, кому тепер належить поетова слава. Самотня гітара на обкладинці нагадує естетику концертів Висоцького й Окуджави. З ними Василь Стус не був знайомий, тому що їх у згадані часи не існувало. А чи існував, спитаймося, самий поет? І сполохане серце, нарешті, заспокоюється, адже з виходом платівки можемо дати позитивну відповідь. Речовий доказ, як-не-як.

ного до грыжи племенного класика с голлівудской бородой и начищенной до немислимого блеска совестью, эти живые мощи — на покой». Справді, не хочеться цього, і не тому, що Стус вже порівнював згаданого тут Дзюбу — ні, не з Голлівудом, а з Гуллівером, чи пак «гомунку-

ПЕРІОДИЧНЕ ЖИТТЯ

ВІД МІТОЛОГІЇ ДО ДЕПРЕСІЇ

Новий номер часопису «Практична філософія» виявився тематично насиченим: статті презентують не лише дослідження у форматі «про щось, про когось», але й нові ідеї та перспективи синтезу філософії теоретичної та практичної. А це — заявка на те, що підкреслена фаховість видання не заважає розвивати загальний гуманітарний потенціал.

Юлія ЄМЕЦЬ-ДОБРОНОСОВА

Варто виділити у цьому плані розділи, присвячені філософському виміру політики. У центрі розмислів опиняється політична мітологія. Наприклад, **С.СТОЯН** обґрунтовує необхідність створення українського неоміту, котрий об'єднає суспільство. Вона звертає увагу на принцип «свій-чужий» та його функційну роль, проте аналіз конкретних прикладів змушує автора зробити висновок: спроби наших політиків звернутися до національних витоків часто перетворюються на фарс. Водночас **Т. ШОРИНА** у статті «Сучасна міфологія: алогізм традиції» розглядає мутації, притаманні нинішнім мітам. І виходить, що сьогоднішня мітологія відповідає свідомості неофеодала, рівню інтелектуального здичавіння.

Цікаві не лише для фахівців-філософів статті, присвячені поняттям гуманітарної революції та депресії. Відомі дослідники постмодерну **О.СОБОЛЬ** та **В.ЛУК'ЯНЕЦЬ** звертають увагу на світоглядні зсуви у суспільстві та розмірковують над тим, що означає проголошення XXI століття століттям гуманітарної революції. Проблемами обґрунтування терміну «депресія» переймаються **М.ВОРОНОВ** і **С.ГРИМБЛАТ** — виділяють різновиди явища, будують його загальну модель.

У журналі вміщено чимало різноманітних за проблематикою робіт молодих філософів: починаючи від студіювання специфічно-фахових проблем логіки і закінчуючи осмисленням самих понять практичної філософії та філософії практики. Вочевидь предметом подальших дискусій може стати порушене на сторінках «Практичної філософії» питання про існування Київської школи у філософії та значення здобутків її представників (попередньо ця тема вже стала справжньою проблемою для вітчизняних дослідників, що засвідчила полеміка у часописі «Критика»).

КР

СТУС ЯК РОМАН

Привабливість біографії полягає в тому, що вона може мати нечисленну кількість вирішення (написання), через це не існує «остаточного», «довершеного» її взірця. Досить часто трапляються кілька блискучих версій однієї біографії, кожна з яких по-своєму відкриває особистість та її діяння.

Анатолій ДНІСТРОВИЙ

Книга **Дмитра СТУСА** *Василь Стус: життя як творчість* відкриває нове обличчя одного з найбільших українських поетів ХХ століття. Слушно, що вона з'явилася після української ейфорії 90-х і всіх отих «національних», «риторичних», «патріотичних» речей, які були з нею пов'язані. На даний момент — це найбільш фундаментальна книга про Василя Стуса, що відображає його життя й творчість як єдиний, цілісний організм. Власне вже в одному підзаголовку *життя як творчість*, як на мене, зафіксовано вихідне положення цього дослідження: уникнення суб'єктивізму й зацикленості на лише аналізові і потрахуванню художнього тексту, на що страждає, зазвичай, наша сучасна наукова схоластика.

Відмова автора здійснювати дослідження в сухому науковому ключі, гадаю, є добрим розумінням тієї простої істини, що треба творити не «розумні», «продвинуті», нафаршировані модними іменами й цитатами твори (на це, до речі, страждає більшість українських інтелектуалів), а цікаві, читабельні й доступні книги.

Власне такий тип книжок передбачає й той же належний рівень науковості й ґрунтовний аналіз текстів, і легке оперування фактологічним матеріалом. Не слід заплішувати очі на той факт, що художня та есеїстична біографія живе значно довше від науково-схоластичної. Художні твори про Гогена, Ван Гога, Достоевського та інших шаленим успіхом користуються й до наших днів. А есеїстичні шкіци Моруа про письменників у пам'яті карбуються значно легше, ніж монографії та інший нудний мотлох. Від себе додам, що мені більше до вподоби образ Василя Стуса в спогадах його рідних, близьких і друзів, а не в нудних писаннях докторів наук.

Те, що Дмитро застосовує можливості белетристики, есеїстики у своєму письмі, широко використовує та реконструює події, зафіксовані у спогадах та інших матеріалах сучасників, робить Василя Стуса природнішим і людянішим, аніж в інших його іпостасях — героїчно-патріотичній та інтелектуально-елітарній. Це дослідження є своєрідним примиренням Стуса-борця й Стуса-мислителя — двох іпостасей поета, на які моляться різні світоглядні групи нашої інтелігенції.

Втім, їй у певній мірі притаманна й «легка реконструкція»: не стільки в сліпому наслідуванні відповідних методологій, скільки в задумі автора показати, що навіть людина-скеля здатна тонко відчувати, кохати, впадати в меланхолію, страждати й сумніватися. Саме в цьому аспекті я вбачаю найбільшу заслугу книги. Емоційний струмінь, який є напрочуд чистим і теплим у дослідженні, звісно ж, неможливий без власного досвіду Дмитра Стуса. Гадаю, що більшість читачів відзначать потужний енергетизм тих сторінок, де життя Василя Стуса показано очима сина-свідка.

Фактично, ця книга присвячена Стусові до періоду таборів (хоча конспективно охоплює й цей час). Задум автора відтак є зрозумілим — зосередитися виключно на людському в Стусові, в його

БІОГРАФІЯ У ХХІ СТОЛІТТІ

Поет-інтраверт, автор маловідомих масовому читачеві важко-травних, насичених незрозумілою лексикою, ускладненою строфікою та похмурими і розпачливими візіями текстів, дочекався своєї найповнішої на цей час біографії.

Василь КОСТЮК

Він же — персонаж шкільної читанки, до якої не без інтелектуального шоку для вчителів, вдалося ввіпхати декілька прикладів патріотичної лірики, — знайомий громадськості більше як дисидент, в'язень сумління, Нобелівський номінант тощо, дочекався першої розгорнутої спроби виявити ґенезу екзистенційного феномена, цієї загадки самозречення та самоспалення в ім'я ідеї, які, не зважаючи на свою здавалось би посеїбичність, анґажованість актуальними потребами спільноти, політичну приземленість і національний прагматизм, виявилися для одного з найгерметичніших поетів ХХ століття, важливішими за можливість просто прожити ще кілька десятиків років, дочекатися врешті змін. Важливішими за, щоправда, суто теоретичний шанс сховатися у везі зі слонової кістки і перекладати услід за Рільке, скажімо, Еліота чи Рембо. Хоча, як би воно там перекидалося, з огляду на суворі етичні постулати, які Стус проніс не надто довгими дорогами життя, як стигми особистої та незламної віри?..

Шлях до розв'язання загадки особистості поета виявився надскладним. Вже від першого інтерпретатора він витребував

десять років пошуків. Цілоком закономірно, що цим першопрохідцем став найпильніший дослідник життя Василя Стуса — його син Дмитро. Найпильніший ще й тому, що, на відміну від інших, має свій, інтимний, синівський досвід спілкування з героєм книги. І цей досвід надає і книзі, і дослідженню додаткового відчуття справжності.

Для Дмитра це не перша книга, присвячена батькові. Мова не лише про біографічні чи дослідницькі тексти. Бо й перше зібрання творів, і перше докладне й вивірене «вибране», і «Листи до сина», — це не лише шаноблива данина спадщині поета або праця текстолога, це також і посвята.

Одна з його ранніх (1992 року) праць звалася звично «Життя і творчість Василя Стуса». Біографія 2004 року зветься дещо інакше: **Життя як творчість** — це вже концепція. Власне вона і складає вище зазначену спробу розібратися у таємниці не тільки творчості поета, а й дати раду з поясненням усього життєтворчого процесу, який дав світові Василя Стуса. Вже у попередніх заввагах Дмитро шукає відповіді у французько-німецькому екзистенціалізмі, популярного, навіть модного серед шістдесятництва. Навіть обмежене тодішніми куцими публікаціями уявлення про це вчення наводило на думки про цінність індивідуального існування, про необхідність самовирзсу і саморозвитку як запоруки повноцінного людського життя. Саме ідеї Сартра, Камю та Ясперса, на думку автора, спонукали Василя Стуса до *«цілеспрямованої роботи над творенням себе внутрішнього, справжнього, за якого не соромно»*. Саме екзистенційне світовідчуття стало основою його подальшої готовності *«протиставити насильству влади позицію громадської непокорі»*.

Звичайно, маємо не просто біографію, яка б, послугуючись законами лінійного часу, розклала би факти земного існування поета згідно з документами та звичним розумінням життєвих рубежів: школа, університет, аспірантура, одруження, народження сина... Власне, незвичайність цієї біографії вже в то-

житті й поведінці. Дмитро свідомий свого вибору й вважає, що для наступних дослідників аж ніяк не перекрив цією книгою тему.

Слід висунути кілька зауважень. Трапляється багато другорядного, і мало функціонального матеріалу, зокрема, можливо дещо сконденсованіше слід було подати міркування про трагедію українського села (культури, світогляду). Бо після такого енергетичного та емоційно насиченого блоку, що оповідає про перипетії з перепохованням праху Василя Стуса, наступна частина тексту, де є міркування та аналіз трагедії українського села, відчутно сповільнює добрий темп книги.

На мою думку, книгу про Василя Стуса доцільно було писати з більш ґрунтовнішим урахуванням тієї хресної дороги (таборів), котрі випали на його долю. Це вимагає, перш за все, поетове самопожертвування, яке — моя суб'єктивна думка — є найбільшим смисловим вузлом життя й творчості Василя Стуса. Таке самопожертвування власним життям докорінно змінило статус і поетової творчості, бо без такого автентичного, життєвого, героїчного підкріплення, її репрезентація не відбулась би з тим ціннісно-смисловим наповненням, котрим наділена зраз.

Книга Дмитра Стуса є одним з найцікавіших документів, присвячених біографії, які мені довелося читати останнім часом. Вона дала мені можливість відчутти Василя Стуса як персонажа з життєвого роману. І цей персонаж, який любив, страждав, думав, одне слово — жив, значно переконливіший від Ікони, Символу, Марки; словом, від усіх отих статичних ярликів, які здатні динамічне життя людини перетворити на бронзову вивіску. Це дослідження — великий крок для повномасштабнішого розуміння людини й поета.

Дмитро **СТУС**. **Василь Стус: життя як творчість**. — К.: Факт, 368 с. (о)

му, що починається вона не з цих зручно облаштованих серед буденних календарат, а з повернення поетового тіла з потойбіччя кладовища у селищі Борисово Пермської області, з гіркої спомина сина про святкову атмосферу всезагального національного відродження, у якій губилися індивідуальні потреби та елементарні зобов'язання перед пам'яттю загиблого поета. Вражаючий епізод, коли серед тисяч людей, задіяних у підготовці перепоховання тіла в Україні, не знайшлося жодного, який би приєднався до експедиції, що займалася власне ексгумацією та нелегким спілкуванням з численними міліціантами та спецслужбовцями, що чинили перепони та провокації на шляху.

Потому сюжет книги повертається до початків. І чим більше накопичується фактів, справжніх історій з життя, стає зрозуміліше, що саме так твориться новий міт про біографію поета, бо лише з позиції синкретичного переплетіння селянського дитинства, донбаської юности та київської змужніння можна більш-менш уявити собі людину Василя Стуса як цілісний і внутрішньо несуперечливий образ, зрозуміти складну еволюцію його світогляду та характеру. І цю підказку читачеві надає автор, переповідаючи, як Василь Стус у листі до нього сам розпочав цю працю, знайомлячи з-за ґрат Дмитра з власним дитинством.

Біографія поета, написана його сином, з погляду якогось ідеального майбутнього, коли життєписів Стуса буде щонайменше з десяток і його, нарешті, не розриватимуть на частини різні політичні і культурницькі табори, а оцінюватимуть як цілісне явище, що належить і своїй добі, і водночас вічності, — біографія ця, звичайно, виявить певні недоліки. Концептуальні, фактографічні... Поки що ж лишається визнати унікальний статус цього видання, його незаперечну актуальність для всього суспільного життя України.

ФІЛОСОФІЯ ПРОСТОРУ

«Кожен отримав від нього те, чого не вистачало саме йому, щоб оволодіти простором. Не сцени — життя», — так завершує свій есей авторка концепції та упорядник книжки Ольга Островерх.

Юрій ЧЕКАН

КНИЖКА РОКУ '2004: НОМІНАЦІЯ «ХРЕСТОМАТІЯ»

Книга **Данііла ЛІДЕРА** — про сенс Простору. Не тільки театрального, обмеженого масштабами сцени чи залу — але й Простору думки. Простору людини. Простору мрії. Геніальний український сценограф Д.Лідер — лавреат, академік, професор — все життя оволоджував ним. Створюючи власний сценічний простір тієї чи іншої вистави. Формуючи мистецьку школу з учнів, однодумців та послідовників. Розмірковуючи над співвідношенням Малого та Великого світів.

Звичайно ж, шанувальники театального мистецтва побачать у текстах, написаних або надиктованих Лідером, авторські коментарі до його вистав. Саме так — не «до вистав, оформлених ним», а «до його вистав». Адже Лідер ніколи не був простим театральним ілюстратором, а генератором наскрізної просторової метафори спектаклю. Її підхоплювали режисери і з цього творчого резонансу виходили такі шедеври, як «Дядя Ваня» чи «Тев'є Ревель» у Театрі Івана Франка (режисер Сергій Данченко); «Вишневий сад» у Театрі Лесі Українки (Ірина Молостова); «Король Лір» у московському Малому театрі (Леонід Хейфец); «Украдене щастя» у МХАТі (Роман Віктюк)...

Театр для себе допоможе глядачеві багато що зрозуміти. Яке змістовне навантаження може нести аркуш зіжмаканого паперу? Метафорою чого є недопалок свічки, що яскраво спалахує перед тим, як остаточно згаснути? Безкінечна анфілада кімнат — чому сценічний простір організовано саме так? І чому повністю відсутні декорації, а тільки півсотні осіб у білих халатах заповнюють сценічний простір протягом усього спектаклю, тримаючи глядацький зал у страшному напруженні?

Сцена для Лідера не була майданчиком для заповнення ілюзорними муляжами та клонованими бутафорськими копіями, а була тим Простором, який треба осмислити та наповнити змістом. А отже — справжніми Речами, що мають свою історію, свою метафорику, що йде від парадоксального лідерівського «третього поняття про світ».

Книжка про театр зроблена і зверстана по-театальному. Театральний художник Сергій Маслобойщиков використав «анфіладну» метафору Лідера з оформлення спектаклю «Маскарад» у Челябинському драматичному театрі. Так само він формує простір кожного розгортку — з переднім, середнім та дальніми планами. Вербальний текст не ілюструється, а «домальовується» лідерівськими малюнками та ескізами. Позірна одноманітність знайденого прийому ілюзорна — кожний наступний розгорт втягує читача у віртуальну подорож лабіринтами Простору.

«У його баченні світу, у відтворенні цього світу в тривимірному просторі сцени було щось непроявлено пророчо», — пише у передмові до книжки Михайло Резнікович. Краще зрозуміти пророчі метафори Данііла Лідера, його «наївну» (за власним визначенням) філософію, а через неї весь світ — допоможе «Театр для себе».

Данііл ЛІДЕР. **Театр для себе**. — К.: Факт, 104 с. (о)

ДМИТРО СТУС: «БІОГРАФІЯ — ЦЕ ЛІКИ ВІД УТРАТИ ВІРИ...»

Час, безпомилковий діагностик мистецької справжності, змушує суспільство стирати межі минулого, залишаючи відступи для періодизації самим лише науковцям: у пам'яті мас залишається легенда, обмежена рамцями... вічності. У сімдесяті роки минулого століття Василь Стус був тлом агонізуючої пізньюрадянської епохи, нині ж та нетривка, але важка й задущлива, як невиліковна хвороба, епоха стала тлом його духу. Що то було за тло і яким був той Дух, написав у своїй книзі про батька Дмитро СТУС.

Світлина
Костянтина
Родика

Кр: *Лисати біографію чужої, віддаленої в часі, певною мірою навіть абстрактної людини — і написати біографію рідного батька: це, мабуть, непорівнювані речі. Як Ви зважилися так глибоко зазирнути в себе, в емоції — дитячі, синівські, родинні?*

Д.С.: У всьому винен... Микола Григорович Жулинський. У далекому 1990-му році пан академік переконав мене передати частину рукописів Василя Стуса в Інститут літератури АН УРСР і взяв мене, студента 3-го курсу Київського університету, на роботу, аби я описував рукописи і — в це, певне, не вірив ні він, ні я — готував наукове видання творів Стуса. Яка спадщина лишилася, скільки томів буде видано, як систематизувати рукописи людини, яка ніколи не мала впорядкованого архіву — усьому цьому довелося вчитися самотужки, модифікуючи певні методикки й відшукуючи специфічні способи впорядкування. Познайомився з наукою «текстологією», що на цікавому матеріалі перетворюється в такий собі філологічний детектив із гостросюжетними елементами наукового пошуку. Отже, став архівістом і майже десять років не вилазив з архівних порохів.

Наслідком став дев'ятитомовик Василя Стуса (6 томів у 9-ти книгах), який ми підготували міні-колективом: Михайлина Коцюбинська, покійний Микола Гончарук, Валентина Макаруч, Оксана Дворко, Галина Бурлака і, значно меншою мірою, Сергій Гальченко. І все це — з нуля, за смішні кошти. Коли ж працю було закінчено, Микола Григорович почав у повному сенсі слова гвалтувати мене, аби я засів за біографію. Я, звісно, пручався. Бо навіть окремі статті, які часом просили писати, довго боліли мені, важко добиралися слова, з'являлися комплекси щодо мого права — зовсім молодій людині — оцінювати вчинки різних людей, виносити на світло те, що перебувало в тіні. Я не хотів писати біографії батька.

Та в якийсь момент виникла потреба власної самореалізації: захотілося бути не просто сином Поета, а Дмитром Стусом. Під тиском всезростаючого батькового авторитету здійснити це було досить важко. Але й безгрошів'я, яке за час видання багатотомовика стало хронічним, сиділо в печінках. Тож доводилося крок за кроком працювати на власний авторитет. Спершу була авторська

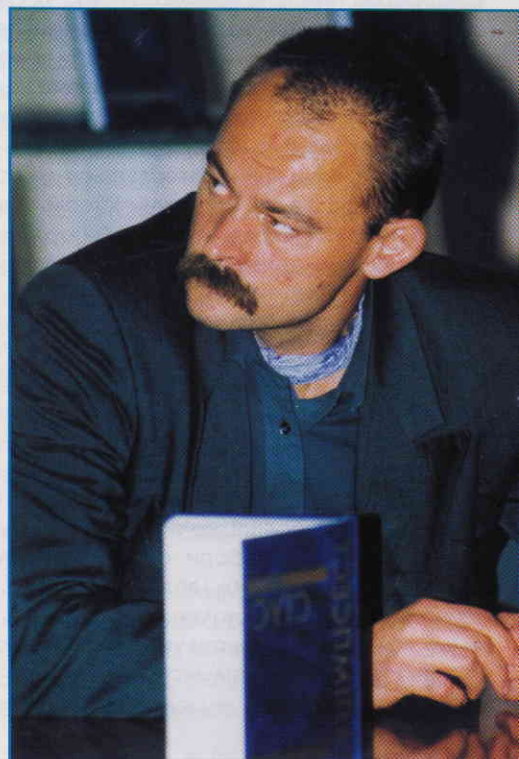
радіопрোগрама «Разом», яку ми вели на «Промені» з Миколою Амосовим; авторська колонка в газеті «Самостійна Україна»; учительовання; праця в газеті «Час»; зрештою — два з половиною роки в «Книжнику». Були й конфлікти з Миколою Григоровичем. Чесно кажучи, я досі дивуюсь, як він витримував усі мої вибрики й терпляче вмовляв іти в докторантуру, аби — знов таки — написати біографію батька.

Усі ці роки я тішився надією, що з'явиться хтось, кому буде цікаво збагнути Василя Стуса-людину, проте лише кілька дослідників зважилися осмислювати творчість Василя Стуса, а не Стуса-героя. І десь в 2000-2001-му я остаточно збагнув, що уникнути цієї праці мені не вдасться. Рік пішов на те, щоб розібратися з теорією, бо в Україні, окрім біографії Сквороди (автор — Махновець) та Шевченка (Зайцев) по-справжньому цікавих біографій, немає. От і довелося лопатити літературу. Тоді я думав, що це — найважче. Коли ж закінчував книжку, то збагнув, що найважче писати правду. Непричесану правду, бо кожне речення зачіпає живих людей, зачіпає тебе. І дуже болить навіть зараз, через кілька місяців по тому, як поставлено останню крапку...

Кр: *Які епізоди давалися найважче?*

Д.С.: Найважче писалася... вся книга. Від першого до останнього речення. Свого часу читаючи й роблячи, як журналіст, інтерв'ю з письменниками, я так і не зміг повірити їхнім словам про те, що вони **не можуть не писати**. Я ж можу і навіть хочу **не писати**. Щось із книги я розповідав на чисельних зустрічах, щось — дітям, про щось розмовляв із Галиною Стефановою, яка робила виставу «Палімпсест», про щось — із мамою... І розказавши це їм, я вже не мав потреби записувати текст, у якому мусиш зважувати кожне слово. Важко було писати і про перепоховання, і про зустрічі з батьком, важко було впродовж року працювати в архівах СБУ над матеріалами судових справ, шукати матеріали про Донбас та Вінниччину, писати про перше велике татове кохання, описувати останні години батька. Скажу чесно, до цієї книги я не розумів, що значить «писати кров'ю», думав, що це образне висловлювання й не більше.

Кр: *Що переважає у книжці: документ чи спогад?*

Чи можна взагалі вести мову про об'єктивність Вашої книжки чи її біографістики як такої?

Д.С.: Модерна теорія біографії стверджує, що будь-яка біографія — насамперед оповідь не про героя, а про автора книжки. І, певно, інакше ніхто й ніколи не писав. Бо щоб описати, себто пояснити, мотиви того чи іншого вчинку героя ти мусиш з'ясувати той вчинок для себе, інтерпретувати його потім уже на рівні особистісного досвіду, моралі, якихось незбагнених потоків свого часу. Тому жодна біографія не може бути об'єктивною, вона — суб'єктивна, бо авторська. Об'єктивна лише фактографія. Такого-то числа герой народився, тоді-то написав вірш, зустрівся з дівчиною, вчинив те-то, а ось коли помер. І вся ця малоцікава фактографія вивірена й перевірена мною багато разів (хоча й тут важко гарантувати, що десь не закралася прикра помилка). Найцікавіше для читача ж там, де дослідник починає інтерпретувати вчинки, коментувати вірші, виписувати історичне тло.

Це все — речі суб'єктивні. Візьмімо, для прикладу, історичне тло. Сьогоднішнє. Усе прогресивне українське людство сьогодні переймається виборами. Хто переможе? Здається, із подачі політиків усе життя країни крутиться довкола цього. Але уявімо, що в когось помирає кохана, народжується дитина, згорає дім. Для цієї людини сьогоднішні вибори відразу перетворюються на дрібну й малосуттєву річ, бо її емоції поглинаються іншим. І вправність біографа саме в тому, щоб його суб'єктивний вибір описуваного був максимально близький до того, що в різні періоди боліло героєві.

До того ж, як казав Василь Стус, «досить говорити про невмирущість предків, відомо ж, що б вони робили без нас». Ми вже надпристрастими, ми заздалегідь знаємо фінал. І це знання дещо спрощує процес писання. Але й востократ ускладнює його, адже доводиться не лише прожити життя героя, щоб була емоційна достовірність, але й ніби ставати ним, любити його любов'ю, ненавидіти його ненавистю. Мені від цього часом було по-справжньому моторошно. І те, що я син, не допомагало й не заважало, а просто давало змогу внести в книгу знання сина, передати якісь незафіксовані на папері, але промовлені фрази, передати інтонації, які зберегла дитяча пам'ять.

Наскільки це вийшло — судити читачам. Я ж ставив завдання — спровокувати написання інших (бажано — багатьох) біографій Стуса іншими авторами. Показати, що Василь Стус — жива людина, яка сумнівалася, мала миті розпачу й зневіри, боялася... але за всіх обставин уміла долати себе й іти далі.

Кр: У якому стані сьогодні перебуває українська біографістика? Чиї, на Вашу думку, біографії тепер треба писати насамперед? Чому?

Д.С.: Української біографістики як школи сьогодні немає. Є кращі чи гірші біографічні замальовки, уривки портретів, шматки доль. Окрім М.Слабошпицького з його книгою про Тодося Осьмачку й згадати, за великим рахунком, нікого. І це закономірно, бо

біографістика — важлива складова ідеології. На біографіях виховуються, вчаться бути патріотами, любити й ненавидіти. А чи є українська патріотична ідеологія? Чи можна бути патріотом сьогоденної держави під назвою Україна? Хто зацікавлений сьогодні в існуванні українського героя?

Запитання, на які навіть страшно давати відповіді. Сьогоднішні герої — це Шварценегер, футболіст Андрій Шевченко, боксери Клички й іще ціла купа складових із вінегретів чужих мас-культур. На них рівняються, прагнуть бути подібними, до їх життів приміряють власні долі. Українські ж герої — такі собі патріотичні схеми, вихолощені від життєвих помилок, поразок, розчарувань. Чомусь усім здається, що якщо сьогодні писати про негативні речі в характері Мазепи, Хмельницького, Бандери й навіть Шевченка — значить занижувати їхню велич. Мені ж здається, що писати треба передусім про їхні поразки й уміння підніматися після них, жити з цим досвідом, знаходити в собі мужність бути людиною, коли топчеться все людське, зникає саме поняття чести й гідності. Це б уберегло не одну молоду душу від провалля наркотиків, петлі чи банального алкоголю. Біографії Людей (великих і різних) — це ліки від втрати віри у світ і людську добрість, це шанс завдяки чужому прикладові з честю вийти з ситуації, яка здається безвихідною. «Комусь на світі гірше, ніж тобі», — написала колись Ліна Костенко, і в цьому — великий оптимізм, велика віра в безмежність людських сил за всіх обставин залишитися людиною. Я переконаний, що це — головне в біографії.

А хто буде героєм книжки — не так суттєво. Аби лиш цей герой був своїм, долав ті ж труднощі, що й ми, творив себе, як треба творити нам. Очевидно, що легше писати про людей, віддалених від нас у часі, бо писати правду про живих — дертись із заплющеними очима на вертикальну стіну...

Кр: Чи повинні (і як) перейматися біографістикою державні установи?

Д.С.: Ніхто нікому нічого не винен. Сьогоднішня держава — гідниця для чиновників, як я собі її уявляю. Її не цікавлять люди, її цікавить лише добробут тих, кого вона вособлює. Тому багато індивідуальних облич — не в її інтересах. Із ними важко.

Коли ж говорити про високе, про патріотизм народу, про здатність пожертвувати собою чи щось інше, то без власних героїв не обійтися. Це добре розумів, скажімо, Сталін, який у часи другої світової виділяв значні кошти на фільми про героїв Росії. Але хіба можна порівнювати Сталіна з сьогоднішніми керівниками України?

Кр: Яке Ваше ставлення до біографічних інтерпретацій «жовтих» видань?

Д.С.: Попри все — позитивне. «Жовті», як Ви кажете, видання, заповнюють нішу, яку залишили порожньою всі патріоти й усілякі патріотичні видання. Так, вони дошукуються «клубнічки», смаженого, паленого, ще якогось. Але ж цим, хай і в не дуже вишуканий спосіб, зацікавлюють познайомитися з постатями, які під час шкільного навчання викликали лише нудьгу. Прикро лише, що на ідеологічному полі бою сьогодні лише «жовті» вояки, хотілося б і чогось іншого, більш цілісного, більш об'ємного, і навіть, як не смішно це сьогодні звучить, більш патріотичного...

Телеканал "1+1" та шоколад "Корона" оголошують V-й Всеукраїнський конкурс романів, кіносценаріїв та п'єс "Коронація слова"!

Умови конкурсу:

- Роман, кіносценарій чи п'єса мають бути написані українською мовою.
- До участі в конкурсі допускаються твори, які раніше не друкувалися.
- Під час проведення конкурсу оргкомітет зберігає анонімність авторів.
- Для участі у конкурсі слід вислати поштою машинопис роману, кіносценарію чи п'єси, підписаний псевдонімом. В окремому конверті, підписаному тим же псевдонімом і вкладеного до теки з машинописом, вказується справжнє ім'я, прізвище, домашня адреса, телефон та заява про участь у конкурсі.
- Роман, кіносценарій чи п'єса мають бути надруковані на друкарській машинці або комп'ютері у два інтервали.
- Машинописи не рецензуються і не повертаються.
- Рішення про результати конкурсу ухвалює журі.
- У номінаціях визначається:
 - перша премія - 18 000 гривень,**
 - друга премія - 6 000 гривень,**
 - третя премія - 4 000 гривень**
 та сім заохочувальних премій по 1 000 гривень.
- Лауреати складають відповідальність за сплату податків.
- Крайні романи будуть видані книжками.
- Машинописи надсилаються до 1 лютого 2005 р. на адресу: На конкурс "Коронація слова". Абоненська скринька №65, м. Київ-142, 03142.
- Довідки за цією ж адресою.

Медіа-партнери:

Генеральний
радіо-партнер:

ШОСТИЙ КИЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ КНИЖКОВИЙ ЯРМАРОК

КНИЖКОВИЙ СВІТ

ОРГАНІЗАТОРИ:
ДЕРЖАВНИЙ КОМІТЕТ ТЕЛЕБАЧЕННЯ ТА РАДІОМОВЛЕННЯ УКРАЇНИ,
УКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ ВИДАВЦІВ ТА КНИГОРОЗПОВСЮДЖУВАЧІВ,
АСОЦІАЦІЯ "НАВЧАЛЬНА КНИГА",
ГОСПОДАРЧА АСОЦІАЦІЯ КНИГОРОЗПОВСЮДЖУВАЧІВ УКРАЇНИ,
УКРАЇНСЬКА ВИСТАВКОВА КОМПАНІЯ "МЕДВІН"

ЗА ПІДТРИМКИ:
МІНІСТЕРСТВА КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ,
МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ,
КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ,
НАЦІОНАЛЬНОЇ СПІЛКИ ПИСЬМЕННИКІВ,
УКРАЇНСЬКОЇ БІБЛІОТЕЧНОЇ АСОЦІАЦІЇ,
АСОЦІАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ

УВАГА!
ПРИЙМАЮТЬСЯ ПРОПОЗИЦІЇ ШОДО
НАПОВНЕННЯ ПРОГРАМИ ВИСТАВКИ,
ЗАЯВКИ НА ПРОВЕДЕННЯ ЗУСТРІЧЕЙ З ПИСЬМЕННИКАМИ,
ПРЕЗЕНТАЦІЇ ВИДАВНИЦТВ ТА ВИДАНЬ,
ІНШИХ ЦІКАВИХ ЗАХОДІВ.

2004
11 — 14
ЛИСТОПАДА
КИЇВ

ЕКСПОЦЕНТР «СПОРТИВНИЙ»
ВУЛ. ФІЗКУЛЬТУРИ, 1
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЗВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ

УПОРЯДНИК:
ВИСТАВКОВА КОМПАНІЯ
«МЕДВІН»

Тел./факс: +380 44 413-59-00,
+380 44 413-86-07,
+380 44 411-57-01,
8 050 358-75-92.

E-mail: medvin@carrier.kiev.ua
www.medvin.kiev.ua

non/fictio№6

6 Международная Ярмарка интеллектуальной литературы

1 – 5 декабря 2004

Центральный Дом художника

Гость ярмарки – Венгрия

Организатор: Компания «ЭКСПО-ПАРК Выставочные проекты»

119049, Москва, Крымский вал, 10, офис 165.

Тел./факс: (095) 238 45 00/238 4516

E-mail: frost@expopark.ru

<http://www.expopark.ru>

Генеральный информационный спонсор:

Информационная поддержка:

METEOR
EXPOCENTER

Дніпровський книжковий ярмарок

Б У Ж В И Щ Я

Розмаїття книжок:

**художня, популярна, навчальна,
технічна, наукова, спеціальна,
дитяча література**

**Сувенірна поліграфічна продукція
Канцтовари**

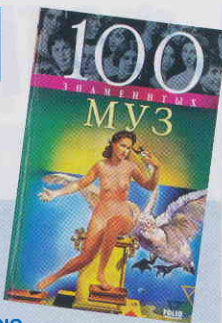
Експо-центр "Метеор"

(0562) 357-357, 342-352

www.expometeor.com

МУЗИ, ПЕРЕЛІЧЕНІ ДО СТА

Мабуть, першій експеримент гендерного поділу першої людини виглядав так: коли з Адама витягли одне ребро, виявилось, що він втратив свою найголовнішу здібність — креативність. Відповідно, уже створеній Єві судилося стати його вічною супутницею й музою, без якої Адам виглядав, як скрипка без струн... Чи добре це було, чи погано, уже не суттєво. Давно було. А от чи змінились у світі сучасних статевих трансформацій (зміни статей, одностатевих шлюбів) стосунки «творець-муза», можемо помислити. Наприклад, чи розробив би свою теорію відносності Айнштейн, якби не було співтворства та й шлюбу із сербкою Мілевою Марич? На підтвердження цього припущення — факт із життя науковця: усі гроші Нобелівської премії Альберт Германович віддав колишній дружині...

Марія ХРУЦАК

Звісно, книги під назвою «100 знаменитих...» у багатьох читачів викликають сумніви щодо їх «високого філософського та літературного штибу». Однак і в книжковому світі трапляються оказії. Над книгою **100 знаменитих муз** автори гарували близько 10 років, досліджуючи непроторені стежки: залучили відкриття вчених, велику кількість щоденників, спогадів та листів. Тексти-есеї доволі цікаво й популярно оповідають про ці непрості взаємини між талановитими чоловіками та нерідко кмітливими жінками. Єдиний недолік, який одразу ріже око, — чорно-білі світлини муз...

Якими були музи в історії, як вони виглядали в житті (і у творах закоханих митців), чи пестили своїх обранців, чи навпаки — не давали спокою своєю неприступністю та невинною нахабністю... Більшість історій книги просто вражають силою почуттів, інші — складністю незрозумілих стосунків.

Виявляється, Захер-Мазох (батько відомого сьогодні «садо-мазо») був одружений на швачці. На прохання чоловіка (та й через велике почуття до нього), Аврора фон Рюмелен ганяла за ним по хаті в хутряній шубі й із батоном у руках. Рафаель до безтями кохав дочку пекаря, добре відому своєю легкою поведінкою. Але хто має право судити про кохання? На те вони й великі митці, щоб домальовувати пензлем своєї багатющої уяви те, чого бракувало їх обраницям.

Серед коханих чимало наших співвітчизниць. Ольга Хохлова, балерина трупи Дягалева, до останніх днів свого життя офіційно залишалась дружиною великого Пабло Пікассо. Художник часто відволікався на інших жі-

нок, але через «загострене почуття свободи і незалежності» швидко залишав пасій. Однак, причетність до генія стала гіркою долею для його близьких. Під час похорону Пікассо в 1975 році покінчив із життям онук художника й Ольги Хохлової. Через два роки те ж саме зробила його перша коханка, Марі Терез Вальтер. Напередодні відкриття виставки майстра в Мадриді, у 1986 році, застрелилась Жаклін Пікассо, друга дружина. Через 22 роки після смерті «злого генія» покінчила з життям і Дора Маар, художниця й фотограф, роман з якою в Пікассо продовжувався цілих 11 років. Онука Пікассо Марина згодом написала: «Він висмоктував кров з близьких і підписував нею полотна».

...Двадцятишестилітній Сальвадор Далі закохався в Єлену Д'яконову, коли їй було 36. Завдяки підтримці Гали, як називав її Далі, він став «своєрідним Леонардо да Вінчі XX століття». Офіційно вони одружились 50 раз! У кожній країні, куди вони приїжджали, брали шлюб за місцевими традиціями. А коли митець уже не міг працювати, Галя знайшла вихід: на її прохання один художник підробив близько 700 творів Сальвадора і світ продовжував вірити, що художник усе ще творить...

Історій кохання стільки ж, скільки людських доль. І кожен випадок унікальний. Та головне — талант мужчини часто відкриває світу жінка. Бо така її одвічна доля — бути супутницею й музою чоловіка, струнами його скрипки.

І не зважаючи на попсову назву, сирій папір та чорно-білі портрети, ця книга вартує уваги. Принаймні для тих цікавих та закоханих у життя, які читають про справжнє кохання.

ОБОЙМИНА В.В., ТАТЬКОВА О.В. 100 знаменитих муз. — Х.: Фолио, 512 с. (п)

ЧАС РАХУВАТИ арифметичні вправи, спонукані XI Форумом видавців

Висліди журналістів, котрі ще дотепер підбивають підсумки чергового Форуму видавців, свідчать, що слово майстра пера значно зрозуміліше, ніж цифра. Вони пишуть, що на Форумі представлено 552 видавництва (а найчастіше — просто «більше п'ятисот»); акредитованих учасників — 1400 (зазвичай — «біля півтори тисячі»). А в той сам час дирекція Форуму волос і на сайті наводить інші цифри: відповідно 718 і 2500 (щоправда, разом з тими ж журналістами, яких правдиво вважає учасниками «процесу»). Відтак, складається враження, що шановні оглядо-вці найбільшого в Україні книжкового дійства до його завершення таки не добули. Інакше говорили б не про «близько 50 тисяч» книголюбів, які відвідали ярмарок, а принаймні про 53 — що на 3 тис. більше, ніж торік.

Юрій ЗИЛЮК

А за цими цифрами стоять реальні гроші. Від кількості відвідувачів Форуму значною мірою залежить, чи буде у Львові збудований сучасний експоцентр з належною інфраструктурою, чи приїжджатиме сюди надалі більше видавців і чи конкуруватимемо ми з Лейпцизькою або з Варшавською книжковими виставками.

Хто у нас вміє рахувати, так це чиновники. Либонь, прогнози місцевої влади на проведення у Львові цьогорічного Форуму були настільки втішними, що вона навіть виділила організаторам — вперше за роки — кілька тисяч гривень. І на тому, як-то кажуть, спасибі, хоча на тлі дивідендів, що їх дістало місто від чотирьох ярмаркових днів, — це копійки. Рахуйте самі: проживання у готелях, харчування, проїзд, витрати на сувеніри тощо двох з половиною тисяч лише заїжджих учасників Форуму — це, погодьтеся, непоганий додаток до місцевого бюджету.

На Форумі озвучили версію, нібито Держтелерадіо хоче прибрати до рук львівський ярмарок. Присутній заступник голови цього комітету В.Шевченко від достовірності такої інформації відмежувався. А президент Форуму О.Коваль зауважила, що це чергова спроба пересварити його організаторів і учасників. Що ж до мене, то чому б Держкомітетові й не стати спонсором? Скажімо, виділити кошти на будівництво у Львові книжкового центру?

Kr

ГРАТУЛУЄМО!

Щиро вітаємо іменинників жовтня: **Мирослава ЛАЗРУКА, Івана ДРАЧА, Віктора РИБАЧУКА, Олександра КРАСОВИЦЬКОГО, Віктора ЖЕНЧЕНКА, Бориса ОЛІЙНИКА, Василя СКУРАТІВСЬКОГО, Тараса ЛУЧУКА, Галину ТАРАСЮК, Романа СКИБУ, Володимира БУРБАНА, Георгія ПОЧЕПЦОВА та Олега ЛИШЕГУ!**

Автор політехнологічних бестселерів **Георгій Почепцов**.
Світлина **Косєвнича Родика**

ХРОНІКА

ЛЮБОВ ЯК ЛИСТЯ ЩЕЗНЕ ВДАЛИНІ, АЛЕ ТИ НІ...

Кожна перекладна книжка стає частиною літератури, мовою якої вона перекладена — стає фактом цієї культури, її складовою.

Ця сентенція стояла в центрі презентації антології словацької любовної поезії у перекладах Віталія Конопельця, чудово обізнаного і теоретично ґрунтованого автора також і власних оригінальних поезій. «Творчий підхід перекладача Віталія Конопельця до першотвору зробив те, що він ніколи не був анонімним «робітником» у цій галузі, ні пішаком, як часто звикли називати перекладача, але достойним партнером поета, якого твори перекладав на українську мову», — написав у післямові письменник Іван Яцканін.

У різних стильових течіях і манерах — від традиційних до модерних, — божественними барвами описана й оспівана жінка, любов до неї, до її неземної краси. «На ніч людям літнього віку не варто читати цю збірку. Бо з'являються парубочі бажання, втрачаєш сон. Ця поезія повертає у молодість. Разом з автором ти переживаєш те, що було і залишається з тобою назавжди», — так висловив свої зачудовані враження поет Петро Осадчук.

Автора перекладів вже рік як нема на цьому світі й видання його книжки **Я так тебе любив** стало поетичним пам'ятником Віталію Конопельцю. З Києва до Словаччини його привело велике кохання до Ганни Коцур, відомої всім шістдесятникам. Саме вона допомагала переправляти їхні твори на Захід через Берлінський мур.

Антологія видана за фінансової підтримки Міністерства культури Словацької республіки Пряшівським видавництвом «NITECH s.r.o.», яке випускає книжки й часописи українською мовою. Видавництво постійно отримує підтримку від уряду Словаччини, «хоч і не таку велику як нам хотілося б» (за словами директора видавництва Івана Тільняка), проте достатню, аби крім підручників, поезій й прози тамтих українських авторів, видавати ще й кілька періодичних видань. В тому числі й літературний та дитячий журнали **Дукля** й **Веселка**.

КНИЖКА РОКУ, 2004: НОМІНАЦІЯ «ПОСТАТІ»

ФАТАЛЬНИЙ ЧОЛОВІК

Знаєте, що потрібно вміти, щоб закохати в себе горду імператрицю? Вуршити вухами. Звісно — не лише це. Але літописці стверджують, що Єкатеріна Вторая звернула увагу якраз на цю фішку Потьомкіна й вибухнула почуттям. Якби запорожці могли передбачувати майбутнє, вони б, мабуть, Грицеві вуха обрубали. Але ж вони не відали, тому й втратили Січ, вольності й, певно, віру в те, що українець на святиню не посягне. Гай-гай, задля любови ще й не таке зробиш.

Марія КРИШТОПА

Великолепный князь Тавриды — саме так називається книжка **Наталі КУХАР-ОНИШКО** та **Виктора ПИВОРОВИЧА**. Якщо точніше — то книжечка. Маленький такий молитовничок до Потьомкіна, про Потьомкіна. Якщо нема нічого доброго, щоб похвалитися, то можна й про «великолепіє». Подумаєш, чоловіча трохи познушався з України, зате — як вишукано. За такі бджоли йому й пам'ятник хороший, і книжечку гарненьку, і молитву щирю за упокій. Досить проклять у бік поганой Єкатеріни. А Грицько ж наш, рідний!

Грицько Потьомкін — чоловік фатальний. Герой нашого часу — можна сказати. Кар'єрист. Граф Сеґюр писав про нього: «Нікогда еще ни при дворе, ни на поприще гражданском или военном не бывало царедворца более великолепного и дикого, министра более предпримчивого и менее трудолюбивого, полководца более храброго и вместе с тем нерешительного». Таки не було.

А починав Потьомкін доволі слазно. Майже, як деякі кандидати на пост Президента. Батько-тиран знущався з хлопчика. Дочекавшись смерті жорстокого родителя, Гриць атакував Московський університет, сумлінно вчився ночами, отримав золоту медаль й нарешті був представленим імператриці Єлизавете новим Ломоносовим. Після такого успіху потяг до навчання в хлопця пропав. У 17 років він уже хвацько вимахував шаблюю у війську, «брав участь» у вбивстві Пьотра III. Згодом Потьомкін захопився релігією, але, досягнувши успіху в Синоді, покинув і це. Схоже, Григорія цікавив «сам процес». Той же Сеґюр, побачивши, як Потьомкін без штанів приймав польське посольство, писав, що в цій людині «непостижимо смешаны были величие и мелочность, лень и деятельность, храбрость и робость, честолюбие и беззаботность... Этого человека можно сделать богатым и сильным, но нельзя было сделать счастливым, то, чем он обладал, ему надоедало, чего он достиг не мог — возбуждало его желание».

Із Єкатеріною так не вишло. Приворожила імператриця бравого козарлюгу. Правда, не надовго. Але після того, як пристрасть перегоріла, між подружжям було встановлено домовленість про незалежність: привіти від коханців у листах Єкатеріни до Потьомкіна, гарем Грицька. У них були важливі справи — будувати державу. Автори книжки яскраво змальовують роль князя в житті Тавриди. Так, дарував коханій ці землі. І дорогу дарував, і в'язницю у формі першої літери імени коханої імператриці. А вона йому листи писала: «Я отроду так счастлива не была, как с тобою. Хочется часто скрыть от тебя то внутреннее чувство, но сердце мое обыкновенно прабальтает»; «С вами все становится легко: вот что значит воистину любить. Прощай, милинкой!»; «Мое сердце, мой ум и мое тщеславие одинаково и совершенно довольны Вашей Светлостью, ибо Ваша Светлость превосходны, сладостны, очень милы, очень забавны и как раз то, что мне требуется». Листи, таємне вінчання, дочка. Все це заслугувувало на подяку. І Григорій дякував. Отримував за це ордени, душі кріпаків (як пишуть автори рюкми) — відчуваєте дотичність до чогось демонічного?

Потьомкін актуальний ще й тим, що поїздку Єкатеріни до Криму декорував — ідеальними селами. Вам це знайомило? Старався, як міг. Єкатеріна цінувала його. 1771 року князь після панахиди по принцу Віртембергському наказав подати карету, але помилково подали похоронну. Це був поганий знак. Дуже швидко князь помер. Його поховали в Херсоні, а імператриця втішилася новим фаворитом. Все минуло.

На останній сторінці книжки — цитата із «Дон Жуана» Байрона. Можна й так назвати князя Потьомкіна. Можна захоплюватися його талантом кар'єриста, ганити за ловецтво. Але чи варто створювати навколо нього ореол героя? Так, Херсон цінує своїх благодійників. Та чи благодійником був Потьомкін?

Kr

Наталія КУХАР-ОНИШКО, Віктор ПИВОРОВИЧ.
Великолепный князь Тавриды. — Херсон:
Летопись Причерноморья, 248 с. (с)

ШІСТДЕСЯТНИЦТВО... У СПОВІДЯХ І ДОЛЯХ

Неспинний час невблаганно віддаляє нас від подій, які значною мірою визначили сучасне нашої країни. Десятиліття, про яке йдеться, стало певним зразком моральності в стосунках людей із владою та між собою, набуло самодостатніх означень — «шістдесятництво», «шістдесятники».

Костянтин ДИКАНЬ

Водночас ця доба не просто віддаляється, від нас йдуть її живі символи. Тому надзвичайно важливо нині, на новому етапі буття, почути голоси безпосередніх творців цієї епохи, що й допомагає зробити книга польських журналісток **Богуміли БЕРДИХОВСЬКОЇ** та **Олі ГНАТЮК** **Бунт покоління. Розмови з українськими інтелектуалами**, видана за підтримки МФ «Відродження».

Надзвичайно проста форма подання матеріалу — інтерв'ю з відомими дисидентами Євгеном Сверстюком, Іваном Дзюбою, Михайлиною Коцюбинською, Михайлом Горинем, Миколою Рябчуком — дозволила відтворити не лише дух часу безпосереднього протистояння людини та системи, але й шляхи приходу кожної окремої особистості до цієї зовні безперспективної, а для сучасників безглуздої, боротьби. Попри всю недемократичність і аморальність нинішньої влади, молодим важко повірити, що людину могли затримати за довжину волосся, не кажучи вже про читання чогось не дозволеного. Втім забороненим було все.

Двадцять століття дало як видатні досягнення науки і техніки, так і великих диктаторів, а також масові ентузіазм, героїзм, фанатизм. Під їх впливом одні гинули, зокриваючи груди мрамору дотів, інші, оточені енкаведистами, пускали останню кулю в скроню, треті закатовували братів по крові під гучні марші й порожні гасла партійних трибунів. Не дивно, що люди, які стояли біля витоків протесту й вільнодумства, ішли до них нарізно, а опинившись віч-на-віч зі страшною комуністичною системою, пішли зі шістдесятництва теж різними шляхами: хтось загинув у таборі, хтось «пішов у себе» й припинив зовнішній опір, а дехто почав прислужувати владі. Вже в незалежній Україні деякі шістдесятники пішли в політику. При цьому поети перестали ними бути, але й справжніми політисами теж не стали.

Показово, що паростки української ідеї пророкувала інтелігенція, митці, тобто саме ті, хто й має бути совістю народу. Символічно й те, що жоден талант, більше того геній, не став запобіжником від репресій. Скорше навпаки: можливе нобелівське лавреатство Василя Стуса відіграло трагічну роль у його

долі. Причому вигоди, за його словами, цієї «малої щопти» були доволі скромними: «Довічною ганьбою цієї країни буде те, що нас розпинали не за якусь радикальну громадянську позицію, а саме за наше бажання мати почуття самоповаги, людської й національної гідності».

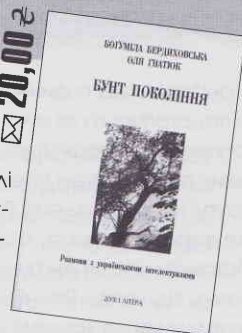
Видається, що більшість українців не мають цих почуттів і дотепер. Так само актуальними залишаються й питання, якими традиційно (у 60-х роках XIX ст., на початку XX-го і у 20-х, 60-х і 90-х роках XX ст.) переймається українська інтелігенція: захист і популяризація рідної мови і культури, відновлення справжньої національної історії. Та й висновок І.Лисняка-Рудницького про провінційність загального культурного життя України залишається правильним.

Чи всі бачили занепад українського й брехливість офіційного радянського життя? Якщо не всі, то переважна більшість. Проте наважитися на протест, піднести голос на захист України змогли одиниці. Це у воєнні роки, «коли люди гинули зі зброєю в руках за національну ідею, для людей, які хотіли лишитися з іншою ідеєю, місця не було» (Євген Сверстюк). У шістдесяті ж вибір був. І кожен робив його сам. Тому важливо доторкнутися не лише до того часу, але й почути імена тих, хто дійсно був серед людей, які наважилися кинути виклик системі. Адже традиційно в нас із кожним роком додається ветеранів війни, ліквідаторів, бійців УПА, шістдесятників...

До книги вміщено майже двісті біографій тих, про кого бодай побіжно згадується в інтерв'ю. Це прізвища не лише дисидентів: знайшлося місце й Шевченкові, і Бандері, і Ватченку з Маланчуком. Бо справжніх бійців ув Україні рахують на пальцях. Тому зайве нарікати на владу. Хоча ключ до перемоги у руках борців, демократія тим і вирізняється, що в ній важливе й число, тобто кількість тих, хто демонструє громадянську позицію не лише потім, пошепки на кухні.

Б.БЕРДИХОВСЬКА, О.ГНАТЮК. Бунт покоління. Розмови з українськими інтелектуалами. — К.: Дух і літера, 332 с. (о)

20,00 €

ВІН САМ СКАЗАВ

«На ММКВЯ книг на виставці експонированном українском стенде не так уж и много, хотя представленные не только

новинки, но и выставка «Украинский best»,

собравшая двести книг — победителей постоянного конкурса на лучшее издание, который проводит журнал «Книжник-Review»... Главный редактор этого журнала Константин Родик объяснил мне, отчего в книжных магазинах Украины трудно встретить книги на украинском языке: «93% книжного рынка на Украине занято российскими книгами. Это результат политики украинского правительства. Российским правительством семь лет назад были сняты налоги на прибыль и на прибавленную стоимость, после чего российский книжный бизнес, который на момент принятия этого закона в 1995 году был вполне на равных с украинским, то есть в упадке, очень быстро поднялся. У нас в этом году, наконец, принят подобный закон, но уже поздно, теперь мы отстали, российские книжки вытеснили нас с рынка» (02.09.2004)

«Книжкові інформаційні приводи в Україні створює часопис «Книжник-review» (23.09.2004)

«Книжник-ревію» (www.review.kiev.ua) —

сюда не помешает заходить, дабы быть в курсе событий украинской литературной жизни. Во-первых, «Книжник» — живое издание, которое старается держать руку на пульсе агонии и развития украинской литературы. Во-вторых, здесь обитают учредители украинской «Книжки года». Короче, перед вами активный участник «Процесса» (06.09.2004)

«О ситуации в отечествен-

ном книгоиздании дает представление Всеукраинский рейтинг «Книжка року», проводимый журналом «Книжник-ревію» вместе с Фондом сприяння розвитку мистецтв». По словам его главного редактора Константина Родика, усилия, потраченные его коллективом на то, чтобы убедить общественность в самом факте существования украинской книги, не прошли даром» (17.08.2004)

ВРЕМЯ НОВОСТЕЙ

РАТУША

Український Літературний Портал
Асоціація «Книжник-ревію»

ОДЕССАНО-ІЗВЕСТИЯ

Kr

Kr

ДИТЯЧА АКАДЕМІЯ МИСТЕЦТВ: ДЕСЯТИРІЧНІ ВИДАВЦІ

Київська державна Дитяча академія мистецтв — унікальний навчальний заклад. Нині, у часи панування комерційної освіти, таке твердження може видатись черговим рекламним гаслом задля утворення попиту на пропоновані послуги. Це було б так, якби мова не йшла саме про Дитячу академію. Конкурси тут стабільно високі, навчатися престижно, а успіхи вихованців промовляють самі за себе. Розмова з ректором Академії Михайлом Івановичем ЧЕМБЕРЖІ концентрувалася навколо видавничих планів КДАМ.

М.Ч.: Будь-яка Академія — це організація, яка повинна формувати в суспільстві певне бачення педагогічного та мистецького світу. Для цього їй необхідні потужні інформаційні засоби, у тому числі видавничі. І це один із наших пріоритетних проєктів. За три роки плануємо побудувати другу чергу Академії й відкрити там власний видавничий центр. Вже зараз думаємо, хто буде забезпечувати його функціонування. Останнім часом Академія здобула кілька серйозних грантів (зокрема, від уряду Японії), що дасть змогу реалізувати ці плани. Вже сьогодні ми не замовляємо на стороні жодного папірця; усе, що стосується внутрішніх потреб, забезпечуємо самі. У нас потужний комп'ютерний центр із прекрасними спеціалістами. Тут готують ексклюзивні програми з усіх предметів — не тиражування відомого, а створення абсолютного нового продуктів.

Кр.: Ці програми, очевидно, віддзеркалюють певну педагогічну концепцію?

М.Ч.: Наш наріжний педагогічний принцип полягає в тому, що навчання годі організувати в окремій аудиторії. Навчання мусить спонукати дитину до наступних самостійних дій. Сам процес навчання має бути принципово відкритим. Тому ми ініціювали створення журналу «Юний митець», який відтворюватиме енергетику наших майбутніх художників та музикантів. Тому й наші вихованці

випускають збірки своїх поезій, музичних творів, наші художники зайняті практично на всьому полі видавничої діяльності як в Україні, так і поза нею.

Кр.: Назвете конкретні приклади?

М.Ч.: «Дорослий» журнал «Початкова школа» вже кілька років використовує малюнки наших дітей для оформлення першої та останньої сторінок. Нещодавно вийшла поетична збірка нашої студентки Катерини Коврик — прекрасної бандуристки, яка пише вишукані вірші. Цю книжку ілюстрував наш юний художник Вадим Артеменко. Останнім часом два московські видавництва випустили збірки українських та російських народних казок з ілюстраціями наших вихованців. Фонд Рериха видав книжку загальнофілософських сентенцій про життя, про можливості розвитку людства — також з ілюстраціями наших студентів, дітей віком від 10 до 16 років. Або таке: восьмирічна студентка Марічка Франчук виграла золоту медаль на конкурсі в Японії. І тепер її робота репродукована в багатьох тамтих виданнях. Шість золотих медалей дістала Академія від Міжнародного Олімпійського комітету, який використав роботи наших дітей в олімпійських проспектах та каталогах. Ще шість малюнків наших студентів з теми «Діти проти насильства» обрані за офіційні логотипи представництв ООН.

Кр.: Отже, Ваші вихованці готуються брати участь у мистецькому чи видавничому процесі не коли-небудь у майбутньому — вони просто зараз занурені в нього?

М.Ч.: Професійні спроби для юного митця — це не питання майбуття, це питання сьогодення. Ми й ставимось до них як до професіоналів. Професійна діяльність наших студентів іде саме зараз — у відповідності до психофізичних особливостей дитини та її креативних проявів. В інших закладах, де діти навчаються певній мистецькій професії з шести років, переважає інший підхід — там учні торують шлях до професії протягом дванадцяти років.

ПРИЄМНИЙ ВИНЯТОК ІЗ СУМНОГО ПРАВИЛА

Колапсодному станові українського нотовидання, здається, не буде кінця. Сьогоднішній асортимент не сягне й десятка назв. Єдине в державі спеціалізоване видавництво «Музична Україна» таки щось друкує, перевидає, зробивши щойно велику справу з публікацією камерних симфоній Євгена Станковича. Та за рідним українським «танцював і не вклонився» — не здатне довести це до логічного кінця: видання поширюється «за вказівкою», партитур немає у вільному продажу. І вони застаються в полі раритетів, до яких не доступитися. Десь у провінційному училищі припадуть пилюкою в бібліотеці, а дослідникові, який виклав би хтозна-скільки за можливість поповнити приватне зібрання, — зась.

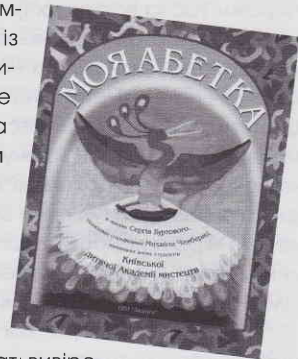
Олена ЧЕКАН

Хорові твори давнини і сучасності видає, завдяки енергії свого керівника, муніципальний хор «Київ»: Вербицький, Дилецький, Ведель, хоровий Станкович — та поширення цих нот здебільшого відбувається у вузькому колі зацікавлених музикантів. Плюс іще кілька прикладів розокремлених зусиль приватних видавців, які беруть на себе сміливість видавати-таки музику — ці загадки для більшості голівки з паличками і

хвостиками. Плюси — явні і коментарів не потребують: видавати хоч що-небудь треба. Мінуси — специфіка видань вимагає особливої точності друку, ретельного редагування. І з цим не завжди все гаразд.

Є ще один шлях просування музики на широкий загал: видання синтетичні, що містять разом із нотами віршики, малюнки, ігри тощо. Цим шляхом іде різна дитяча періодика. На жаль, принцип «приший-кобилі-хвіст» у багатьох із них стосується саме нот. Тож музика тут — така собі жєбрачка, «чєрідна дочка Аполлона».

Нове видання **Моя абетка** (навчальний посібник: автор концепції Михайло Чембержі, поезія Сергія Буртового, солоспіви Михайла Чембержі, малюнки юних студентів Київської дитячої Академії мистецтв) — приємний виняток із сумного правила. Найперше книжка радує добрим поліграфічним виконанням: чудовий цупкий папір, що по до в ж у є книжці життя, зручний формат; вивірєний дизайн; яскравість натуральних кольорів без ядучо-кислотних домішок. Найголовніше — малюнки маленьких художників, студентів дитячої Академії. Різні за темою, стилем, технікою, — безупин-

Наші ж вихованці прийшли, уже обравши собі фах, тому немає потреби займатися «профорієнтацією». Я колись жартома написав, що дитина народжується геніальною, потім стає обдарованою, далі — здібною, а тоді — як усі. Тому, на мою думку, дитині треба не тільки вчитися, але й мати умови (створені наставниками), коли геніальна потенція розкривається максимально. Тому в практиці Академії дуже багато моментів партнерства — діти та дорослі об'єднуються, щоби створити серйозний професійний продукт і спільно відповідати за нього. Юний студент — колега викладача. Більш за те, дитина бачить світ чистим, джерельним поглядом. І часом компромісні погляди дорослих виглядають на цьому тлі, сказати б, зіпсованими досвідом. Тому-то спільна видавнича діяльність, як фіксує поруч ці досвіди, дуже відповідальна.

Кр.: Як Ви плануєте вкомплектувати кадрами свій новий видавничий центр?

М.ч.: У структурі наукового відділу під керівництвом проректора Академії з наукової роботи кандидата мистецтвознавства, доцента М.Ю.Ржевської зараз працює група наукових редакторів. А вже за три роки матимемо повний редакційно-поліграфічний цикл: наші вихованці (перш за все, театрознавці й музикознавці) повинні перебувати всередині виробничого процесу, котрий може стати справою їхнього майбутнього творчого життя.

Розпитував **Юрій ЧЕКАН**

Кр.

ний політ нічим не стримуваної фантазії, оригінальність вищої проби.

Подібних видань — та кілька б десятків. Аби було з чого вибрати кожному викладачеві. Зрештою, видання це не лише музичне. Посібник призначений для шкіл різних профілів, предметів різної складності, школярів різного віку й рівня підготовки. Учні, їхні батьки й вчителі — усі знайдуть в посібничкові щось для себе корисне. Мені ж залишається трохи поремствувати як дипломованому музикознавцеві. Їй-Богу, не було б тут неточностей, аби перед самим друком включився спеціаліст — кривно зацікавлений (чи щедро оплачений) професіонал. виправив би він прикрі помилки; віршик про гаву переніс би під ноти з тими-таки «г», а то там посіла місце звичайна старосовітська «гав», і пафос віршика звівся нанівець. Професіонал-редактор відрегулював би зв'язки між вербальним та інтонаційним рядом.

Але тут, як кажуть музиканти, «da capo» (тобто «спочатку») або «наша пісня гарна, нова, починаймо її знову»: колапсодному станові українського нотовидання, здається, не буде кінця.

Кр.

Мож абетна. — К.: Задруга, 72 с. (о)

КНИЖКА РОКУ 2004: НОМІНАЦІЯ «ГОЛОСИ»

СОСЮРА І СЕРІАЛ

Десятиліття-півтора тому жанр літературно-критичного нарису був таки доволі затребуваним — видавці навіть напрацювали певну художньо-поліграфічну стилістику таких книжок. Із поміж останніх цього типу видань пам'ятні нариси Лариси Мороз про Григора Тютюнника і Михайла Наєнка — про Григорія Косинку. Нині університетське видавництво «Пульсари», готуючи подібний томик про Володимира Сосюру, скористалося напрацюваннями попередників, що вказує на хоч і не-сміливі, але все-таки початки становлення певних традицій у вітчизняному книгови-

Іван АНДРУСЯК

Утім, студія **Віктора КОСТЮЧЕНКА** *Біль аж до краю дороги...* означена не літературно-критичним нарисом, а все-таки есеєм, — цей жанр у нас набув, здається, аж за надто широкого потрагтування. Насправді ж ідеться про біографічний нарис із невеликими літературно-критичними вкрапленнями. Та коли зважити на те, що Сосюра нині є чи не найменш дослідженим з-поміж поетів радянського канону, потреба в такій книжці очевидна.

Не сказав би, що Володимир Сосюра належить до кола особливо люблених мною авторів. Надміру «рідке» письмо, нав'язлива одноманітність ритмомелодики, занудне перепетювання одних і тих же ключів-лексем до «дверей» тексту, де давно й безнадійно виламані всі замки. А ще — справжнісінький огром написаного, включно зі щедро розсипаними по шпальтах тодішньої періодики гектарами нашвидкуруч заримованих заробітчанських маразмів із будь-якої нагоди, які ніхто ніколи не збирав і навряд чи коли-небудь пови-збирає. Одним словом, майже ідеальний автор для тієї категорії читачів, яка вважає, що «поэзия должна быть глуповой». Проте рано чи пізно хтось таки мусить усі ці завали порозгрібати лишень задля того, аби сформувати єдиний томик вибраного, з якого читач і відкриватиме для себе призабутого за останнє десятиліття поета Сосюру.

Книжка пана Костюченка якраз і бачиться одним із перших кроків до цього томика, бо вона дозволяє нам вивести В.Сосюру з канону, побачити в ньому людину. Багато в чому неприємну, але — живу. Робиться це насамперед через висвітлення його сімейної драми, причому образ дружини поета Марії автор відверто демонізує. То вона меркантильна дріб'язкова міщаночка, яку не цікавить нічого, крім гонорарів свого чоловіка; то моторошна агентша НКВД, яка старанно «стукає» мало не на все українське письменство, і на чоловіка найпе-

рше... Атмосфера, погодьтеся, для життя непридатна, а для життя поета взагалі мерзотна — і, тим не менше, саме «міщаночці-агентші» Марії поет увесь цей час не втомлюється присвячувати найзворушливі свої поезії, які й стануть, вочевидь, основою майбутнього томика вибраного. Колись на цей сюжет напишуть кілька романів, знімуть фільм, а може, навіть серіал — матеріал справді «бомбовий», тло для новітнього мітотворення майже ідеальне: питомо український поет, органічно залюблений в Україну, але на диво безвольний чоловік, чийою залюбленістю тяжко не поділяти вдома, де, за наполяганнями дружини, навіть спілкуватися було прийнято виключно російською. Чи потібен нам такий міт про Сосюру? А чому б і ні! Потрібні ж нам, урешті-решт, хоч якісь міти...

Один словом, книжка варта уваги, і зроблена незле. Могла би, звісно, бути ще ліпшою, — якби автор не так часто повторювався (приміром, третій розділ видався мені нічим іншим, як переспіванням уже висловлених у другому розділі думок), і якби літературно-критичний елемент був прийнятним рівноцінним елементові біографічному.

Насамкінець кілька заслужено добрих слів на адресу видавництва: вдала «реанімація» потрібної серії, блискуче художнє оформлення, критичний мінімум помилок, добрий видавничий смак — такий букет зустрінеш нині не часто. А ще — навіть оснащення книжки покажчиком імен, що в подібного типу виданнях загалом не прийнято, але насправді — зовсім не зайве. І хоч тут не обійшлося без деяких проколів (скажімо, обставини смерті Володимира Свідзінського таки відомі: спалений енкаведистами під час етапування з Харкова), але добрі наміри видавців слід вітати.

Кр.

Віктор КОСТЮЧЕНКО. *Біль аж до краю дороги...* — К.: Пульсари, 276 с. (о)

ДО ЗІР КРІЗЬ ТЕРНЯ*

(Майбутнім редакторам від Бога — І9)

ДОСИТЬ ГОВОРИТИ

Уживання іноземних слів у нашій мові завжди викликало неоднозначну реакцію з боку і літературознавців, і чита-чів, і навіть з боку політичних середовищ. І то не тільки у нас, а й у ряді світових націй. Деякі держави мають законодавчі рогатки, щоб не допускати поширення іноземної лексики. Ставши над політичними пристрастями, важко заперечити потребу вживання таких слів, як **бумеранг**, **шантаж**, **кардіограма** тощо. З другого боку, важко погодитися — хоч існує і протилежний погляд — з уживанням слова **слог(ган)** замість **гасло** або **креативний** замість **творчий**. Яка потреба в такому «інтернаціоналізмі»? Іноземні мови були й будуть джерелом збагачення нашої мови, але не коштом заміни віками ustalених форм, а коштом винайдення нових засобів відтворення дійсності. Прикладом вдалого введення іноземної лексики у нашу мовну стихію може служити хоч би й слово **парадуватися** — утворене від слів **парад** і **парадувати**, яке може заступати цілий вираз **виставляти себе на показ**. У деяких мовних конструкціях вживання цього слова цілком виправдане. Проте впровадження іноземної лексики потребує певного досвіду, і не завжди і не всім таке впровадження вдається.

Святослав КАРАВАНСЬКИЙ

ІНОЗЕМЦІ? — ЛИШЕ ВИСОКОЇ ЯКОСТІ!

Отже, до «іноземців» ми маємо підходити з тією ж міркою, що й до «своїх»: виконують належну місію у мові?, зрозумілий досить широкому загалу?, не викликаєш у читачів спантеличення? — приймаємо до гурту! Не відповідаєш цим вимогам? — бувай здоров і не кашляй!

ГЛАМУРНИЙ чи СПОВНЕНИЙ ШАРМУ?

Появу слова **гламурний** у текстах сучасників можна зрозуміти. Українська мова потребує слова, що віддавало б зміст англійського **glamorous** або російського **обаятельный**. Те, що пропонують словники, не задовольняє авторів. Тому йде пошук. Сказати, що **гламурний** — вдала знахідка, важко. Не так просто запровадити слово, яке не має жодного «ключа» для

його розуміння. Для більшості мовців це означатиме розуміння через іншу мову: **гламурний** — це **обаятельный**. Такий розвиток мови не можна схвалювати. Розуміти слова однієї мови через іншу мову — не найкраща розв'язка мовних проблем. Треба шукати у своїй мові гідних відповідників, розуміння яких не залежали б від іншої мови. Часто поняття, що його в одній мові окреслює окреме слово, в іншій мові потребує двох слів. Так, наше слово **бляха** (хата під **бляхою**) росіянин передасть двома словами **кровельное железо**. Так само і **glamorous** краще передавати двома словами — **сповнений шарму**. **Шарм** теж іноземець, але вже трохи одомашнений.

МОДУЛЮЮЧИЙ (ГОЛОС) чи З ПЕРЕЛИВАМИ?

Пише діяспорний гуморист: «...вона розповідала своїм **модулюючим** співучим голосом про малярське мистецтво». Якщо слово **модулюючий** має тут за думкою автора виконувати якусь гумористичну роль, то її важко простежити читачеві, бо у попередньому й наступному текстах ніяких паралелей ні з голосом, ні з дієсловом **модулювати** нема. Отже, це слово не несе тут гумористичного вантажу. А коли так, то **модулюючий** у цій цитаті зовсім не на місці. Чи є потреба наші слова **переливчастий** або **з переливами** замінити важким і не всім до кінця зрозумілим словом **модулюючий**? Чи не краще сказати: «...вона розповідала своїм співучим **з переливами** голосом про малярське мистецтво»?

КЛЕВРЕТ чи ПОСІПАКА?

Деякі стилі мови часом вимагають дати «зелену вулицю» саме іноземному слову. Тому вживання того чи того слова — це виключне право автора тексту. Мої ж кри-

тичі зауваги треба розглядати як свого роду поради, що розкривають синонімічне багатство мови. Це зокрема стосується і до слова **клеврет**. Хоч воно не дуже поширене і не всім зрозуміле, у відповідному тексті воно може бути на місці. Але, коли йдеться про текст, призначений для широкого кола читачів, краще вживати свої «з крові й кости» слова. А їх ми маємо за досить: **посіпака**, **полпличник**, **прислужник**, **полигач**, **підпомагач**, **підлигач**. Пише письменник: «...вони... намагаються... настановити слухняних, безликих... **клевретів** та «сірих кардиналів». Пересічний читач такого тексту мусить заглядати до словника іноземних слів. Трохи догадливіший — зрозуміє слово **клеврет** з наведеного в одному ряду **сірий кардинал**. Щоб полегшити розуміння тексту читачеві, варто відредагувати його так: «...вони... намагаються... настановити слухняних, безликих... **посіпак** та «сірих кардиналів».

ГАРМОНІЯ МУНДІ чи СВІТОВА ГАРМОНІЯ?

Зовсім незрозумілий для мене вжиток іноземних слів з наступним переказом у дужках чи у виносі або примітці.

Нащо така подвійна бухгалтерія? Надто, коли іноземними словами названо твір з наступною приміткою, як треба розуміти цю іноземщину. Так, опубліковану в літературному виданні новелу авторка називає «**Гармонія мунді**» (кирилицею), а у виносі пояснює, що це має значити **гармонія світу** (я б сказав **світова гармонія**). Годі зрозуміти, що цим досягається? Чи це сприяє розумінню тексту, чи додає образності викладу, чи це зроблено, щоб виділити твір з-поміж інших, названих своєю мовою? Це питання без відповіді. Я ж не бачу потреби вдаватися до іноземщини у назвах творів як сучасників, так і класиків. Але класиків краще не згадувати, щоб не дражнити гусей.

СОЦІУМ чи ЗАГАЛ?

Деяких іноземців бере під своє крило мода. І тоді вони опановують наш мовний простір, як колорадські жуки картопляні поля. До таких слів належить слово **соціум**. Мені здається, що не всі, хто пускає це слово в люди, до кінця його розуміють, а вживають, бо це модно. Питає інтерв'юерка: «Пане В., з погляду **соціуму**. Ви належите до... «нових українців», а чи вважаєте себе таким?». Чи ж **соціум** це не те саме, що **загал**? Чи не простіше сказати: «...з погляду **загалу**...»?

Під завісу повторю сказане вище: Іноземці?! Лише із знаком якості!

Kr

*Зберігаємо правопис автора

Малюнок Олексія Кустовського

КРОК ВПЕРЕД ЧИ ДВА КРОКИ НАЗАД?

Безперечно, робота Видавничого центру «Просвіта» заслуговує поваги. Але хоч «Просвіта» історично орієнтувалась на масового читача, на сьогоднішній день той «масовий читач» став іншим, ніж сто років назад. Перш за все, вимогливим, бо виховується з раннього дитинства на кращих зразках світової літератури. Тому в порівнянні з видавництвом «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», наприклад, яке досить прискіпливо добирає для друку тексти, «Просвіта» часто друкує аматорські твори, які цілком відповідають ідейному спрямуванню роботи Товариства «Просвіта», але не сягають того літературно-професійного рівня, якого вимагає час. Це стосується й книжок дитячого письменника з Криму Євгена БІЛОУСОВА *Славетні імена України* (2003) і *Тарасове перо* (2004).

Лариса ЛЕБЕДІВНА

Зрозуміло, що для тієї меншости свідомо налаштованих українців Криму будь-яка праця на благо української національної культури є важливою, а на місцевому рівні — навіть «подвигом» (чого цілком свідомо «Просвіта» Києва). Крим частково нагадує Галичину міжвоєнного періоду, коли самі історичні обставини вимагали появи масиву історичної белетристики як для дорослих, так і для дітей з метою «виховання національно свідомого українця», «борця за державність України». Ця література задовольняла попит і малописьменного селянина, і високоосвіченого інтелігента. Але галичани, які боролись із колонізаторською політикою Польщі, це, все ж, не ті кримчани, які прагнуть протистояти засиллю російської мови й російської культури зараз. На даному етапі не масовість, а якість художнього твору може повернути до себе увагу сучасної дитини.

Книга Є. Білоусова «Славетні імена України», як бачимо з назви, претендує на історичний довідник у популярному викладі. Задум хороший, особливо якщо взяти до уваги вік читача (для дітей середнього шкільного віку), який міг би використовувати прочитане в підготовці до уроків літератури, історії тощо. Але, на жаль, стиль, форма та структура викладу статей не відповідає ні меті твору, ні віку читача. Сучасна дитина ще дошкільням розвивається на різноманітних дитячих енциклопедіях, їй зрозумілий і звичний науковий виклад, не кажучи вже про школярів середнього віку, які штудіюють серйозні наукові видання. А книга Є. Білоусова містить і недостатньо інформації, і викладена таким народно-казковим стилем, який могли б сприймати хіба дошкільнята: оповіданнями виступають то *хмарки*, то *хвильки*, то *хлопчики-горобчики* тощо. Взагалі, незрозумі-

ло, за яким принципом автор підбирав *славетні імена* і факти з їх біографій? Чому, наприклад, козацька доба представлена тільки Хмельницьким та Орликом, а серед письменників ХХ століття — тільки Вороний та Багрянний?.. Виникає думка, що цей тенденційний підхід до підбору матеріалів ґрунтується на абсурді та хаосі.

Повість-казка про Т.Г. Шевченка «Тарасове перо» і справді легко читається, як пише П. Мовчан, і цілком могла б пройти як хороший твір, якби не одна надто помітна деталь: відсутній дух часу, що найбільше проявляється в лексиці твору, яка не відповідає тодішній лексиці Центральної України. Зокрема, вражають звертання типу *Катерина Якимівна* (а не мати Катря), *Іван Андрійович* (а не дід Андрій) і т.д. Автор переніс російську традицію на селян-кріпаків початку ХІХ ст., не знаючи, що в Україні так не звертались, особливо у середовищі кріпаків. У даному випадку порушується історична правда, яка є основною вимогою до написання такого типу творів.

Про це можна писати багато, але все зводиться до однієї проблеми: література такого стибу, розвиваючи «шароварництво», по-перше, відбиває бажання в дітей та дорослих її читати, а по-друге, дає підстави російськомовним антипатріотам ще раз вказати на нашу «нижчість» і «примітивність», вихваляючи московську «якість». Тому й виникає запитання про роботу автора й редакторів ВЦ «Просвіта», на яких лежить найбільша відповідальність за появу таких творів: їхня праця — це крок вперед, чи два кроки назад?

ПРО МОСКОВСЬКІ ПРОБЛЕМИ ЗДАЛЕКУ

Перевага діаспорних досліджень полягала завжди в тому, що на Заході ніколи не переривалося наукове вивчення нашої історії та завжди до послуг учених була величезна література — як загальні джерела, так і спеціальні, документальні. Вада тих самих досліджень — у відірваності від вітчизняного етосу.

Лесь ГЕРАСИМЧУК

Талановитий публіцист **п. ГРИШКО** пристрасно й зачіпно розповідає про передумови, тло і здійснення українського голокосту, котрий, звичайно, міг плануватися в Москві, яка «сльозам не вірить». Він цитує силу-силенну документів, описує чимало сюжетів, за які відповідають люди, серед яких є й ті, котрі або недавно померли, або й досі рахуються серед живих. Хоча їхній час і спливає... Але спливає й наш час або нагода збагнути проблему голодомору не з погляду пошуку зовнішнього ворога.

Українська історія першої половини ХХ ст. рясніє зрадами й криводушністю від індивідуального рівня до загальноетнічного. Невже українські більшовики, українські спецзагони, українські супостати — це брехня й чужинська пропаганда? Мені, наприклад, неодноразово випадало бачити, як не Москва, а співвітчизники знищували храми й бібліотеки, документи й надбання народу. Я був свідком того, як знищувалися книжкові фонди місцевими **кадрами**, як рідні цензори й провінційна поганя талували вітчизняну культуру, тоді як саме Москва допомагала її рятувати, хоча, може, й не зовсім **та** Москва.

Тому, визнаючи, зрозуміло, потребу яскравих популярних публіцистичних праць, як ось ця, хочеться поглянути на наші трагедії й по-іншому. Тож наступний крок ув осмисленні нашої історії є конче потрібним.

Євген БІЛОУСОВ. *Славетні імена України*. — К.: Просвіта, 208 с. (п)
Євген БІЛОУСОВ. *Тарасове перо*. — К.: Просвіта, 112 с. (п)

Василь ГРИШКО. *Москва сльозам не вірить*. Народовбивство по-кремлівськи. — К.: Дніверс, 242 с. (п)

КНИЖКА РОКУ, 2004: НОМІНАЦІЯ «ПОСТАТІ»

ЧЕСНІСТЬ ІЗ СОБОЮ

Володимир Винниченко — майже мекістофелівська постать у вітчизняних біографістів. Його твори вивчають у школах, але, коли справа доходить до біографії, старші вчителі ніяковіють і розповідають щось про нещасливе дитинство, про революційну боротьбу тощо. Іноді сором'язливо натякнуть: читайте, дітки, поміж рядками...

Марія КРИШТОПА

Книга **В.ПАНЧЕНКА** Володимир Винниченко: парадокси долі і творчості мала би допомогти і сором'язливим учителям, і всім поціновувачам творчості того, хто запровадив поняття чесності із собою. Мабуть, у випадку Винниченка це було таки необхідно, інакше чоловік би просто збожеволів. А так — сам перед собою чистий. І це головне. «Конкордизм» Винниченка дарує читачеві, окрім дотримання чесності, ще кілька правил досягнення щастя. Одне з них: «Кохайся, з ким люби кохатися, але родину твори тільки з тією людиною, яку ти всією душею і всім тілом твоїм хотів би (хотіла б) мати за матір (чи батька) дітей твоїх».

Проблема щастя цікавила Винниченка завжди. Сам письменник був доволі конфліктною людиною. Його проблеми в школі — начебто спровоковані поганим ставленням дітей і вчителів до «непанської» дитини — свідчать якраз про характер учня-бунтівника. Стрижень лідера підтримував Винниченка в складні часи, але й завдавав чимало прикрощів.

Не характеризуватиму політичну діяльність Володимира Винниченка, бо тут все одночасно складно й просто. Як сказав хтось, всім хочеться хоч трохи побути біля керма. Винниченко — не виняток. Він хотів бути керманцем, місіонером. Звісно — не без належної віддаки. Володимир Панченко цитує майже скаргу Винниченка: «Як можуть куль-

турні члени української нації, хоч би в еміграції, толерувати той факт, що її «великий письменник» і перший голова уряду відродженої держави мусить жити так, як він живе...». Поклоніння — це одне, але людина потребувала насущного хліба. А за межами вітчизни всім було до нього байдухе. Правда, така ситуація не надто впливала на оптимізм Винниченка. Одержимий своєю ідеєю, він писав у листі: «Вы с определенным чувством и выражением заметили, что я претендую на роль пророка... Теперь отвечаю вам: да, всей душой, всем разумом и чувством своими хотел бы быть пророком жизни, полной радости, силы, согласованности сил, то есть того, что мы называем счастьем. Это, мне кажется, настолько высокая и прекрасная цель, что каждый, кто только чем-нибудь может ее осуществлять, должен не только не стыдиться хотеть быть пророком, проповедником такого учения, но и всеми силами стремиться к нему».

Володимир Панченко розглядає також «романи» Винниченка, де відомий письменник найяскравіше відстоює свої принципи щастя. Одна з таких історій — флірт (найвлучніше наразі слово) із Катериною Голіцинською. Винниченко довго листувався із дружиною приятеля, розпалюючи словами почуття жінки. Ніжність цих слів була неабияка — Катерина закохалася. Але чесний із собою Володимир вирішив дати жінці відкоша, себто — сказати правду: «Катерино! Мені соромно. Я не кохаю тебе; не кохаю так, як можу і хочу; не дріжить мое сердце радостью на твою посмішку, не стискується холодом од сумного твого погляду, не живе тобою. Будьмо ж чесні і самолюбиві, — наші теперішні відносини образливі для нас. Мені дуже соромно. Я хочу бути чесним перед собою і людьми. Мені соромно, що наші відносини фальшиві, маленькі, дрібні; мені соромно за мое чахла чуття». Листування тривало й далі, але вже безрезультатно.

Доктор Панченко, аналізуючи життя і творчість Володимира Винниченка, приходять до висновку, що той так і не відбувся, як сім'янин, батько, коханець, політик. Єдина сфера, де він таки досяг успіху — література. Його твори талановиті та якісні, попри подеколи наслідування відомих іноземних письменників. Цитуючи автора рецензованої книги, «він був мрійником і видатним письменником — за всіх «перепадів рівнів» у своїй творчості. А так — нічим, здавалося б, не відрізнявся від інших. Мав 174 см зросту і носив взуття 42 розміру».

Володимир ПАНЧЕНКО. Володимир Винниченко: парадокси долі і творчості. Книга розвідок і мандрівок. — К.: Твім інтер, 288 с. (п)

КНИЖКА РОКУ, 2004: НОМІНАЦІЯ «ПОСТАТІ»

ДІАСПОРА ПОЗА ПОЛІТИКОЮ

Остаточно обличчя нашої діаспори визначено тією хвилею емігрантів з України, що опинилися за кордоном наприкінці Другої світової. І характеризувала їх не лише свідома відмова повертатися «під більшовиків», але й зусилля на те, щоб не потрапити під колючата примусової репатріації.

Клавдія СОХМЕТОВА

Проте книга **Романа ВОЛЧУКА** Спомини з повоєнної Австрії та Німеччини не з тих, де пафос протистояння Советам є рушійною силою, першопричиною вчинків. Навпаки — самий спокійний опис професійної реалізації, особистих проблем, естетичних вражень та спортивних досягнень. Закони мемуарного жанру не передбачають жорсткої інтриги: відвертість плінних побутових дрібниць розмиває її. Тим більше, коли автору до серця саме «заспокійливий настрій лагідних, добрих міжлюдських взаємин, нормальне життя». Із вражень повоєнної Німеччини згадує він замилювання німе-

цькою сентиментальною настановою, ностальгією «за старими добрими часами».

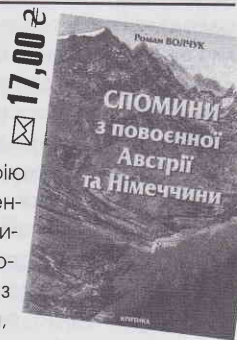
«Масове безумство національної вищості», що опанувало німців, так само чуже й незрозуміле мемуаристові, як і намагання провідників українського опору будь-якою ціною відстояти ідею незалежності. Незалежність, на думку Волчука, була недосяжна — історичні обставини не сприяли Україні. Він вважає, що тверезе визнання цього зберегло б людські життя, що так безглуздо — хоч би й героїчно — гинули за ідею. Борцям в ім'я будь-якого credo він протиставляє професійну тверезість інженера-фахівця.

Утім, політична незаангажованість ще не означає остаточного занурення в суто приватне життя. Десь між ними є діяльність гро-

мадська — що то за штука, нагадують спогади Волчука про його оточення — як от про Софію Парафіянович, письменницю й активістку антиалкогольного руху. Товаришував автор з Омеляном Прицаком, інтереси якого не обмежувались суто історичними студіями.

У спогадах відчувається, що львівська інтелігенція (а Волчук до неї належав) не почувалася геть чужою в німецькомовному світі. Проте, відчуженість існувала, й мала свої причини. У «переміщених особах» німці бачили подеколи більшовиків, подеколи — колаборантів. І це стало достатньою причиною, аби українська громада замкнулася у собі. Принаймні так трактує витоків замкненості діаспори Волчук, розмірковуючи над впливом тих років на подальше життя українців за кордоном.

Роман ВОЛЧУК. Спомини з повоєнної Австрії та Німеччини. — К.: Критика, 144 с. (о)

У СИЛОВОМУ ПОЛІ «КОЦЮБІНСЬКОСТІ»

Слова Олександра Білецького, який покладав великі сподівання на Михайлину КОЦЮБІНСЬКУ, свою аспірантку, «...історик літератури повинен всіх терпляче вислухати й не зважати на те, що замість простої одноповерхової будівлі йому доведеться вибудувати, творячи історико-літературну схему епохи, будівлю в кілька поверхів, іноді з добудовами» не відлякували її, а надихали... А ще більше — його слова з листа, адресованого їй: «...Милуюся Вашим зростанням і дуже шкодую, що роз'єднані часом й умовами, ми не можемо працювати спільно. Мій шлях кінчається — Ваш починається, і починається добре...»

Людмила ТАРНАШИНСЬКА

Часи, «обіцяні» їй академіком О.Білецьким, настали після вісімнадцяти глухих років замовчування, обшуків, допитів, цькування й обстрілювання — почали одна за одною з'являтися невидані вчасно праці.

Здається, щойно недавно введено в науковий обіг справжній трактат М.Коцюбинської про найінтимішу сферу людського творення «Зафіксоване і нетлінне. Роздуми про епістолярну творчість» з додатками підготовлених нею листів, ще не вивітрився дух її наскрізної «стусівської теми», не забулося враження від підготовленої нею книжки вибраного чеської україністки Зіни Генік-Березовської «Грані культур», а вже маємо радість від її двотомника, виданого нинішнього року Харківською правозахисною групою та видавництвом «Дух і літера».

Мої обрії — так безпретензійно назвала Михайлина Коцюбинська своє видання вибраного, оформлене зображеннями картин Опанаса Заливахи — припізнілу компенсацію за ті роки, коли на її прізвище як літературознавця у видавництвах та редакціях було накладено табу. Двотомник дає цілком повне уявлення про її творчі впадо-бання, пошуки та осяги, коли крок за кроком напрацьовувався власний духовний дім — і тут Тамара Гундорова, авторка передмови «Шістдесятництво: метафора, ім'я, дім», дуже вдало апелює до духовного мікросвіту Михайлини Хомівни як до її дому, що творився упродовж десятиліть: фундамент закладався такими іменами, як Михайло Коцюбинський та Павло Тичина, а сама будівля зводилася в ті незабутні 60-ті, коли разом з товаришами доводилося ламати стереотипи, переоцінювати набуті в радянському вузі знання та ідеали, вчити себе мислити по-іншому, знаходити інші виміри буття, бачити й оцінювати людей в інших — межових ситуаціях, коли все, що пов'язано було з роботою, творчим самовираженням, публічністю й навіть побутом, залежало від вибору: з ким ти і чи можеш відмовитися від тих, із ким розділив свою дорогу.

Ні відмовитися, ні відмежуватися від В.Стуса, Є.Сверстюка, І.Світличного, Алли Горської, Віктора Зарецького, Зіни Генік-Березовської та інших побратимів по духу вона не могла, тому й розділила всі «переваги» своєї непоступливості, і лиш нині має достойні, та все ж пригрічені плоди тієї роботи в іншому Часі, який провіщав академік О.Білецький.

В короткому слові від автора М.Коцюбинська зазначає, що в свої давні праці вносила певні корективи, «знімала або пом'якшувала неминучу кон'юнктуру», тобто посилення, цитати або зроблені на «вимогу дня наголоси», яких виявилось, на щастя, не так багато; що ж стосується концепцій та напрямів аналізу, то дослідниця постає перед нами такою, якою була в ті часи — і тут теж виявився її характер «залишатися самою собою», не прикрашати фасадів. До того ж такий підхід цінний ще й тим, що «цей літературознавчий автопортрет» має, на її переконання, історичне значення, простежує еволюцію «поглядів, пріоритетів й орієнтацій покоління».

Цілий цикл статей, присвячених В.Стусові, включений до другого тому, то намагання збагнути й сказати нам, наскільки його поезія «закорінена в суспільному бутті — і наскільки автономна як царина духу».

Читаючи спостереження й аналітичні роздуми М.Коцюбинської про самособоюнаповнення Поета, відчуваєш і її власне самособоюнаповнення, адже вона не боїться зізнатися, що доростала до себе нинішньої разом зі Стусом: його листами, поезіями, статтями. І хоча в них начебто й немає того «самокоментаря», що про нього Стус згадує, коли говорить про свою статтю про В.Кордуна, але це відчувається підспудно: як крок за кроком авторка осягає непрості складники життя, відштовхуючись від зболено-афористичних рядків Поета, які прочитуються завжди кількапланово.

Спроба Михайлини Хомівни увійти — через кількаповторні наближення в слові — в екзистенційний світ В.Стуса — це розуміння тієї істини, що «самособоюнаповнення» е after ego його поезії, коли на перший

план виступає власне духовне життя, закорінене в національному.

Осягала В.Стуса крок за кроком, усе глибше входячи як у його, так і в свій внутрішній світ, аби пізнати світ через Іншого, а відтак — і через себе саму.

Варто віддати належне М.Коцюбинській за її уважливе й поважливе входження в чужий поетичний світ: чи то поезія Є.Плужника та В.Стуса, чи Віри Вовк, чи Ірини Жиленко, чи Леоніда Кисельова, чи Атени Пашко, чи Андрія Охрімовича, чи Наума Тихого... І в кожного вона віднаходить світ, повний любові, бо без любові до всього, що тебе оточує, немає поезії, і хоч нерідко ця любов зболена, дисонансована, ба навіть трагічна, тим повністюглибшим є відчуття самовіднайдення автора в слові.

«Літературно-критична практика Михайлини Коцюбинської відбила й по-своєму легалізувала персоналістську самосвідомість українського шістдесятництва. Вона не лише пережила, а й проявила у своїх працях його еволюцію від метафоричного підриву — через політичну й моральну риторичку — до спонтанного мовомислення, від раціонального персоналізму — до маргінальної по своїй суті суб'єктивності. Тут, у силовому полі шістдесятництва, Михайлина Коцюбинська знайшла свій дім і створила своє власне ім'я», — сказала в передньому слові «Шістдесятництво: метафора, ім'я, дім» до двотомника Михайлини Коцюбинської «Мої обрії» Тамара Гундорова.

Цікаво, що при всіх драматичних колізіях у житті Михайлині Хомівні не властивий трагос у світосприйнятті — натомість якийсь розважливо-розмисловий підхід до життя, таємницю якого вона навряд чи й розгадала, проте в міру сил та духовного поступу намагалася діткнутися до неї серцем. Солідаризуючись, за її зізнанням, з «іраціональним» оптимізмом В.Стуса, Михайлина Хомівна плакає нові творчі задуми й працює — за будь-якої «погоди», не покладаючи рук.

Kr

Михайлина КОЦЮБІНСЬКА. Мої обрії: В 2 т. — К.: Дух і літера, 336 с.(п) (Рецензії див. також: Kr ч.7'04)

КНИЖКА ДЛЯ КАНДИДАТІВ У ПРЕЗИДЕНТИ УКРАЇНИ ТА ЇХ ВИБОРЦІВ

У передвиборчій президентській кампанії в Україні одною з найчастіших тем засобів масової інформації є питання: яким би мав бути майбутній президент України? І політики, і населення сходяться на одному: майбутній президент мав би вивести Україну із сучасної економічної, політичної та соціальної криз. Провідна українська газета «Дзеркало тижня» залучилася до цієї дискусії оригінальним способом. Вона на своїх сторінках опублікувала нариси Олекси Підлуцького про сімох видатних лідерів ХХ століття, яким вдалося вивести свої національні держави з подібних надглибоких криз. Серед них (несподівано) є аж два лідери із Чехословаччини: Томаш Гаріг Масарик та Едуард Бенеш. Перелік дальших п'ятьох для читача, вихованого на принципах марксистсько-ленінської ідеології, є ще більш несподіваним: поляк Юзеф Пілсудський, фін Карл Маннергейм, іспанець Франсіско Франко, китаєць Цзян Цзіньго та чилієць Августо Піночет. Ще в недавньому минулому в комуністичних країнах їх діяльність розцінювалась украй негативно або й свідомо замовчувалась.

Микола МУШИНКА

Нариси О.Підлуцького написані привабливим публіцистичним стилем без посилань на джерела, але з глибоким знанням справи. Правдиво та переконливо, на підставі конкретних фактів. Концепція кожного нарису одна й та ж сама: народження, етнічне та соціальне походження, освіта, одруження, сімейне життя, політична кар'єра, характер, прихід до найвищої державної влади й відхід із неї, смерть, підсумки діяльності.

Ось перед нами яскравий портрет засновника й першого президента Чехословацької республіки Томаша Гаріга Масарика. Син убогого кучера на панському маєтку, моравський словак по материнській і батьківській лінії, вихований у німецькому дусі й німецькою мовою (вживаною навіть у сім'ї). Вчився на слюсаря й коваля, з ініціативи сільського священика потрапив у гімназію, яку закінчив (на «відмінно») лише завдяки заробіткам за додаткові уроки панським дітям. У гімназії він домігся офіційної зміни свого чеського прізвища «Масаржік» на словацьке «Масарик». Під час навчання в Празькому та Віденському університетах усвідомив себе «чехословаком», згодом одружився з багатою американкою Шарлотою Гаріг проти волі її батьків (які не дали їй жодного приданого). Дружина, засвоївши чеську мову, стала його найближчою помічницею й порадицею. Прекрасно описано лідерство Масарика в чеській громаді Відня, блискуча наукова кар'єра, проголошення шедеврів чеської літератури Краледворського та Зеленогородського рукописів фальсифікатами, політична кар'єра, праця у Віденському парламенті, радикальний розрив із «австризмом», формування Чехословацьких легіонів під час першої світової війни на території України. Чимало уваги автор присвятив далекоюсяжній дипломатичній діяльності Масарика на міжнародній арені, кінцевим результатом якої було визнання

Чехословаччини як самостійної держави ще до її офіційного проголошення. У нarisі підкреслено загально визнаний авторитет президента, його демократизм та толеранцію до «інакодумців». Після інсульту він добровільно відійшов від влади, передавши її до рук свого учня та найближчого співробітника Едуарда Бенеша. Усе це написано напрочуд живо і яскраво. Автор спрямовує увагу на деталі, які допомагають читачеві глибше проникнути до внутрішнього світу президента-визволителя. Чимало уваги автор присвятив питанню Закарпатської України, яка заслугою дипломатії Масарика увійшла до складу Чехословаччини.

Подібним способом викреслено й постать другого президента Чехословаччини Едуарда Бенеша — селянського сина з десятидільної сім'ї, який став гідним продовжувачем ідей свого учителя і неперевершеного зразка Т.Масарика й ще за його життя на пості міністра закордонних справ бездоганно формував закордонну політику Чехословаччини. І в цьому narisі автор не оминув ставлення президента до українців, підкреслюючи, що Е.Бенеш вважав прилучення Закарпаття до Чехословаччини тимчасовим, щоб зберегти населення від тотальної мадяризації, на гра-ні якої воно опинилося в 1918 році. Автор має повну рацію, коли пише: «Серед усіх держав, між якими в період між двома світовими війнами було поділено українські землі — СРСР, Польщу, Румунію та Чехословаччиною, — Прага найтолерантніше ставилася до українців. Це стосується не лише Закарпаття — чеська земля надала притулок багатьом політичним емігрантам із Наддніпрянської України та уярмленої поляками Галичини. Отож твердження закарпатців десь року з 1936-го, що Чехословаччина за п'ятнадцять років свого існування зробила для культурно-національного розвитку тамтешніх українців більше, аніж Австрія за 200 років, якоюсь мірою відповідають дійсності.

Але економічне становище Закарпаття в складі Чехословаччини було, м'яко кажучи, не найкращим» (с. 63-64).

В центрі уваги автора є капітуляція Е.Бенеша перед Німеччиною в 1938 році та його співпраця з Радянським Союзом в 1944—48 роках, наслідком якої було створено облудну «народну демократію», а Закарпатську Україну добровільно передано до складу Радянської України. В обидвох випадках О.Підлуцький схвалює політику Е.Бенеша, вважаючи її в даних умовах найсприятливішою для Чехословаччини. Не вина президента, що ні Гітлер, ні Сталін і не думали дотримати взяті на себе зобов'язання.

Подібним способом О.Підлуцький оцінює й інших лідерів своїх держав: Юзефа Пілсудського (за походженням литвина), який завдяки значним компромісам вирвав Польщу з обіймів Росії й Радянського Союзу. Хоч його політика була антиукраїнською, він усвідомлював, що без вільної й незалежної України не може бути вільної Польщі. «Польща Пілсудського, — стверджує автор, — була далеко не взірцевим суспільством. Та переконаність в абсолютній цінності власної незалежної держави увійшла в кров переважної більшості поляків саме за два десятиріччя існування «міжвоєнної», як кажуть наші західні сусіди, Польщі... Пілсудський нерозривно пов'язав своє ім'я у свідомості більшості поляків з відбудовою незалежності, зі створенням польської держави. Він вчасно народився, вчасно діяв — Польща на початку ХХ століття потребувала саме такого діяча — і навіть вчасно помер... Пілсудський здобув собі таку славу, яка в Польщі напевно вже не випаде нікому протягом наступної пари століть» (с. 20-21).

Немов захоплюючий роман читаєш naris про китайського лідера Цзян Цзіньго — сина «найзапеклішого ворога соціалізму» (за окресленням радянських масмедій) Чан Кайші, якого рідний батько 15-річним юнаком 1925 року вислав на

серія

Пригодницька
бібліотека

для читачів
9-12
років

Замовляйте
у видавництві «Тезис»
а/с 2890, м. Вінниця, 21027
тел./факс: 8 (0432) 46-48-16
e-mail: thesis@in.vn.ua

навчання й здобування революційного досвіду в Москву. Коли Чан Кайші розірвав зв'язки зі Сталіним, син прилюдно зрікся батька і, ставши членом ВКП(б) (тепер вже як Микола Єлізаров), у пресі паплюжив батька як лише міг. Зате здобув милість у Сталіна, який (на відміну від інших «ворогів революції») не розстріляв його й навіть не вигнав із країни. Микола Єлізаров одружився з росіянку, завів сім'ю й по щаблях радянської номенклатури досяг поста заворгвідділу Свердловської міськради. Коли в 1937 році ситуація в Китаї змінилася й Сталін був зацікавлений в поновленні взаємин із Китаєм, він виконав вимогу Чан Кайші і повернув йому сина з невісткою та онуком. Великодушний батько простив сину всі «провини» й зробив його своїм найближчим помічником, а після поразки Гоміндану в 1949 році обоє вони емігрували на острів Тайвань. Там вони зробили «економічне чудо», вивівши невеликий острів з 20 мільйонами населення на четверте місце у світі за золотовалютними запасами. А вдалося їм це завдяки реструктуралізації економіки (її орієнтації на виробництво комп'ютерів, аудіо- та відеотехніки) та, перш за все, завдяки ліквідації бюрократичного апарату, який вони самі розбудували. Після смерті Чан Кайші в 1975 році

всю владу в країні перейняв його син Цзян Цзіньго.

Не з меншим захопленням читаєш нариси про фінського маршала Карла Маннергейма, який дипломатичною спритністю переміг Сталіна, не давши підкорити свою країну,

про іспанського диктатора генералісімуса Франсіско Франко, який не завжди чесним шляхом зміг здобути на свій бік найширші маси населення та про чилійського генерала Августо Піночета, який одягнувши на націю «залізні штани», вивів країну на перше місце серед латинськоамериканських держав. «Нині, — пише автор, — середня платня у Чилі складає 1000 доларів на місяць. Рівень про який пересічний українець може поки що тільки мріяти» (с. 116).

На питання «Яким би мав бути майбутній президент України?» О.Підлущкий відповіді не дає (по суті, він його і не ставить), залишаючи її на розсуд читачів. Відповіддю є вся його книга. Майбутній президент мав би бути загальноновизнаним лідером, здатним вивести Україну із сучасної кризи. На жаль, такого лідера поки що не видно, хоч самовисуванців на лідерство є багато.

Кр

Олександра ПІДЛУЦЬКИЙ. Постаті XX століття. (Бібліотека газети «Дзеркало тижня») — К.: Тріада-А, ІІ8 с. (о)

КНИЖКА РОКУ 2004: НОМІНАЦІЯ «ГОЛОСИ»

НИЖНІСТЬ МАЙСТРА

Коли читаєш поезію й думаєш: «Це про мене...» Коли хочеш повторювати ці слова подумки і вголос... Коли щемко реагуєш на кожний образ... Коли... Це трапляється при знайомстві зі словом Майстра. Адже лише він може відчувати за всіх, відточувати кожний звук, щоб закарбувати в пам'яті читача назавжди. Таких — мало. Їх знають, висувають їхні твори, переписують, а коли нарешті з'являється книга Майстра, прихильники його слова ладні вітати себе з такою подією. Можна й привітати. Адже нарешті вийшов 1-й том вибраного Миколи ВІНГРАНОВСЬКОГО.

Марія КРИШТОПА

Майстра можна відкривати для себе окремішньо з кожним віршем. Він не повторюється. Навіть у так званих патріотичних творах, які дратують любителів лірики, немає патосу.

Але найтонший, найніжніший Вінграновський — ув інтимній ліриці. Тут переплітаються лагідність і пристрасть, іронія й щирість, поклоніння й бажання захистити. Його кохана — наче виходить із туману, вирізблочись у профіль, обіймаючи поглядом, посміхаючись Джокондою, інтригуючи сьйвом чуттєвості:

Сеньйорито акаціє, добрий вечір.
Я забув, що забув був вас,
Але осінь зійшла по плечі,
Осінь, ви і осінній час.

Вінграновському вдається уникнути солодкавості й мазохізму, які чомусь занадто яскраво виражені в любовній ліриці українських поетів. Так званий «комплекс П'єро», яким вже втомився дратуватися читач і до якого навіть зник, повністю відсутній у творчості Майстра. Натомість його Герою приходять на допомогу ледь помітний сарказм і дотепність. Він не плаче над загublеними хвилями щастя, не звинувачує ні долю, ні кохану, адже це — справа не для справжніх чоловіків. Ліричний Герой Вінграновського вміє любити й уміє прощати. Він — хазяїн своїх життя й серця. Щедрий хазяїн.

Зрештою — писати про цю поезію й про самого Вінграновського можна багато. Та все це буде лише описом. І чи опишеш спалах, вибух, мрійливість «витишневого саду»?

Кр

Микола ВІНГРАНОВСЬКИЙ. Вибрані твори у трьох томах. Т. I. Поезії. Сер. «Масгаст слова». — Тернопіль: Богдан, 400 с. (п)

БІО-ІНТИМ

Андрій МОРОЗОВ

Виявляється, про видатну людину не можна судити, виходячи лише з того, що вона пише, малює або співає. Хто б міг подумати, що казкар Андерсен полюбляв молодих хлопчиків? А Тарас Григорович в Петербурзі займався не тільки тим, що малював скульптури в Літньому Саду... А єврейський класик Кафка взагалі залишився незайманим... Митець завжди буде навколо себе такий світ, в якому зрозуміти, де автобіографічне, а де вимисел, не так уже й просто. Ніколенко піднімає завісу над таємницями велетнів літератури, кіно, арт-богемі і показує інтим їхнього життя.

Не знаю, де автор «накопав» стільки біобруднобілизнаго матеріалу, скільки йому довелося опрацювати мемуарних джерел,

У книзі «Холостякування і шлюби» В.НІКОЛЕНКО розповідає, як великі та визначні ставилися до жінок, як оспівували їх у своїй творчості, що думали про кохання і що, відповідно, думали про них їхні коханки та дружини.

але вийшла блискуча книга: історії написано захоплююче, із влучними метафорами, сміливими порівняннями та коментарями.

Стилістика книжки витримана, ясна річ, не в академічно-підручниковому дусі (і це при тому, що автор, — учитель літератури; для викладача — дуже непогано!) Мабуть, він десь таки перегинає палицю, але — побільше б таких книжок.

Кр

Валерій НІКОЛЕНКО. Холостякування і шлюби. Сер. «Літературний всесвіт». — Дніпропетровськ: Пороги, 242 с. (п)

ВИ ШУКАЄТЕ КНИГУ?

Скористайтесь допомогою служби «Книга — поштою».

Будь-яку книжку з розміщених на наших сторінках із позначкою Ви можете замовити в нас та отримати на пошті післяплатою. Для цього треба **надіслати нам замовлення**, в якому обов'язково **вказати**: автора книги, назву книги, назву видавництва.

Адреса для замовлення: ТОВ «Редакція газети «Книжник-review», а/с 135, Київ-70, 04070.

Повний прайс наших книжок Ви також **можете замовити** за адресою:

olga@elitprofi.com.ua або ознайомитися з ним на сайті **www.review.kiev.ua**

КНИГА — ПОШТОЮ

✉ 14.00 грн

✉ 21.00 грн

✉ 21.00 грн

✉ 21.00 грн

✉ 25.00 грн

1. Лобко ДЕРЕШ. Поклоніння ящірці. — Сер. «Бібліотека журналу «Четвер». — Л.: Кальварія, 176 с.(о)

Юний автор з часом виростає й стає дорослим, потім — зрілим, теми його творів, може, й не змінюються, але ідеї набувають інших обрисів. Автор «культового» «Культу», покоритель московитів Дереш пропонує своє нове «четвергове» творіння, так само сповнене тем боротьби добра й зла, де обидва полюси переплетені з віковими особливостями персонажів. В цьому невеликому романі заповідається на карколомну за жорстокістю й провінційністю автентикою інструкцію «як нищити янголів».

2. Петро ЯЦЕНКО. Повернення придурків. — Сер. «Бібліотека журналу «Четвер». — Л.: Кальварія, 168 с.(п)

Отож бо — знову про наболіле... А чи придурки коли-небудь лишали нас? Парадоксально акцентуючий текст, «загрифований» Іздриком, знайде глибоке чи-

тацьке задоволення всіх, хто має хоч малесеньку здатність усміхнутися, окументивши гірке чи пригрічивши солодке.

3. Василь КОЖЕЛЯНКО. Срібний павук. — Л.: Кальварія, 160 с.(п)

Схоже, повертається й Кожелянко, причому твором, що здивує прихильників альтернативного «історика»-романіста. «Срібний павук» сплів докупил мультикультурність Чернівців кінця 30-х років минулого століття (включно з довоєнними світлинами-ілюстраціями книжки), унікальну буквинську говірку та, звичайно ж, перепетії любовного трикутника. А що «консультації» авторові надавав кандидат історичних наук О.Масан, то читово мусить бути вельми й вельми захопливе!

4. Юрій ЗАВГОРОДНІЙ. Йду проти себе. Візії. — Л.: Кальварія, 176 с.(п)

Автор «Літературної України» та журналу «Дзвін» пропонує вдумливому читачеві свою нову прозову книжку. В ній — новелістичні візії зрілої людини проблем

відповідальності кожної людини за все, що діється на нашій Землі, в ній — відверта боротьба із собою, зі своїми потаємними думками, аналізом власних вчинків поруч із тими, які не зміг здійснити. А ви змогли б здійснити таку «подорож у себе»?

5. Ентоні БЕРДЖЕС. Механічний апельсин. — Л.: Кальварія, 174 с.(о)

Нарешті й український читач (як часто, на щастя, почали ми вживати цю фразу!) може нажахатися найвідомішим твором англійця Берджеса. Мовна гра твору на рівні жаргонних слів-росіянізмів дивовижним чином переплітається з нинішнім українським бандитським «бес-пределом». Жорстокі картини спорожніння людської душі — все-таки проблема глобальна й позанаціональна, оскільки стосується кожної людини всього світу. Та й підліткова жорстокість (в нашій сучасній літературі цей роман перегукується з останнім твором Анатолія Дністрового) — річ типова...

ІЗ КАТАЛОГУ «КНИГА — ПОШТОЮ»

Назва книжки	Ціна
Шляхи сподівань. Твори Г.Сковороди, П.Куліша та ін. — К.: Грамота	22,50
Непочаті рудники. Кн.1. Твори І.С.Нечуя-Левицького. — К.: Грамота	22,50
Непочаті рудники. Кн.2. Твори І.С.Нечуя-Левицького. — К.: Грамота	22,50
Образки з життя. Кн.1. Твори П.Мирного. — К.: Грамота	22,50
Образки з життя. Кн.2. Роман П.Мирного "Повія". — К.: Грамота	22,50
Зворушене серце. Кн.1. Твори О.Кобилянської. — К.: Грамота	22,50
Зворушене серце. Кн.2. Твори О.Кобилянської. — К.: Грамота	22,50
Майстер драми. Твори І.Карпенка-Карого. — К.: Грамота	22,50
Міфи давньої Греції. Кн.1. Твори давньогрецьких авторів. — К.: Грамота	22,50
Пошуки прекрасного. Твори М.Коцюбинського. — К.: Грамота	22,50
Жива душа. Твори М.Вовчка. — К.: Грамота	20,00
Ю.ЗАВГОРОДНІЙ. За що? — К.: Юніверс	10,00
Г.ЧОРИНЬ. Святі корови. — К.: Юніверс	11,00
Г.ГАЙОВИЙ. Білда поганка, або призумія невинності. — К.: Юніверс	31,00
Е.КАНЕПІ. Засліплення. — К.: Юніверс	31,00

КНИГИ ЦЬОГО ЧИСЛА

Назва книжки	Ціна
Дмитро СТУС. Василь Стус: життя як творчість. — К.: Факт	38,00
Б.БЕРДИХОВСЬКА, О.ГНАТЮК. Бунт покоління. Розмови з українськими інтелектуалами. — К.: Дух і літера	20,00
Богдан БОЙЧУК. Спомини в біографії. — К.: Факт	22,50
Дмитро ШУРХАЛО. Українська «якбитологія»: Нариси альтернативної історії. — Л.: Піраміда	13,00
Василь ГРИШКО. Москва сльозам не вірить. Народовбивство по-кремльськи. — К.: Юніверс	11,00
Євген БІЛОУСОВ. Славетні імена України. — К.: Просвіта	13,00
Євген БІЛОУСОВ. Тарасове перо. — К.: Просвіта	38,00
Роман ВОЛЧУК. Спомини з повоєної Австрії та Німеччини. — К.: Критика	17,00
КОЦЮБИНСЬКА М.Х. Мої обрії: В 2 т. — К.: Дух і літера	41,00
Євген ЧИКАЛЕНКО. Спогади. — К.: Темпора	31,00
Євген ЧИКАЛЕНКО. Щоденники. — К.: Темпора	31,00
В.СІДАК, Т.ОСТАШКО, Т.ВРОНСЬКА. Полковник Петро Болбочан. Трагедія українського державника. — К.: Темпора	31,00
Юрій ВИННИЧУК. Чорт зна що. — Л.: Піраміда	67,50
Володимир ПАВАЛІВ. Синдром програної війни. 12 есе про Олександра Кривенка. — Івано-Франківськ: Лілея-НВ	10,00

16 жовтня

«Для перемоги потрібні не тільки відповідні сили й засоби. Потрібне ще й уміння їх застосовувати...»

(Петро Григоренко)

«КНИЖНИК-КАЛЕНДАР»

1793 Революціонерами Франції

страчено французьку королеву Марію Антуанетту — дружину Людовіка XVI, дочку цесаря Франца I і Марії Терезії. Злочин Марії перед революцією, названою чомусь не кривою, а великою, полягав у тому, що вона закликала австрійців ввести до Франції свої війська.

1815 Наполеона заслано на далекий атлантичний острів Святої Єлени.

1855 Помер російський мислитель та історик, лідер московських «західників» Тимофій Грановський, який заклав підвалини медієвістики в Росії.

1888 Народився основоположник сучасної американської драми Юджин О'Ніл.

1907 Народився радянський генерал-майор і громадський діяч, член-засновник Гельсінкської спілки і «Спілки боротьби за відродження ленінізму», автор блискучих «Спогадів» Петро Григоренко. За активну громадську позицію був не лише позбавлений усіх пільг високопоставленого радянського чиновника, а й кинутий до психіатричного в'язниці.

1917 У Києві за ініціативою Генерального секретаріату відкрилася нарада губернських і повітових комісарів, яку провів Володимир Винниченко. На ній ухвалено постанову, що негативно оцінювала створення «вільного козацтва», а також про боротьбу з контрреволюцією та антисемітською агітацією.

1917 У Чигирині відбувся всеукраїнський з'їзд «вільного козацтва», де було обрано Генеральну раду у складі 12 осіб на чолі з генералом П.Скоропадським. З'їзд звернувся з відозвою до українців і закликав до своїх лав «всіх чесних людей, які визнають себе українцями і які згодні стати в оборону прав українського народу та всього трудящого люду України й підтримують федеративно-демократично-республіканський устрій Росії з повною автономією України при забезпеченні прав меншостей».

1918 Гетьманом П.Скоропадським видано універсал про відродження козацтва: «Для зміцнення сили держави української нашої відродити козацтво по всіх місцях його історичного існування на Україні».

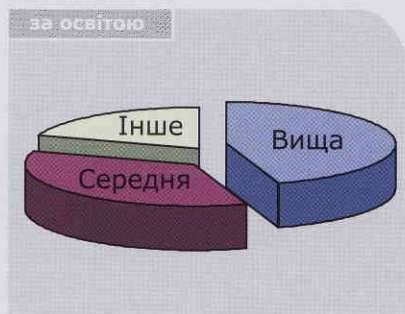
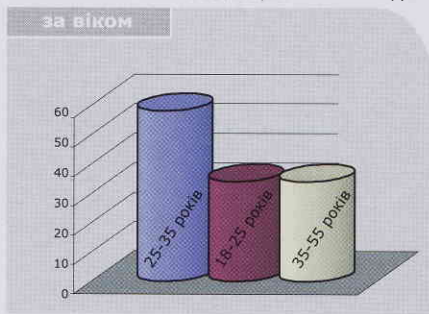
1922 Закінчено спорудження залізничного тунелю під Альпами.

1978 Кардинала Кароля Войтілу обрано новим Папою Римським. Його ім'я після обрання — Іван Павло II. Після 1542 року він став першим неїталійцем, якого обрано Папою.

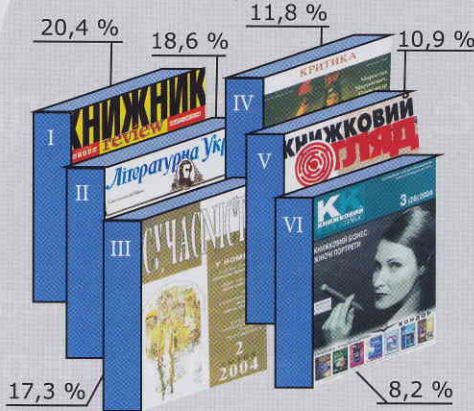
НАШ ЧИТАЧ

За даними соціологічного опитування, здійсненого під час X Форуму видавців у Львові (вересень 2003)

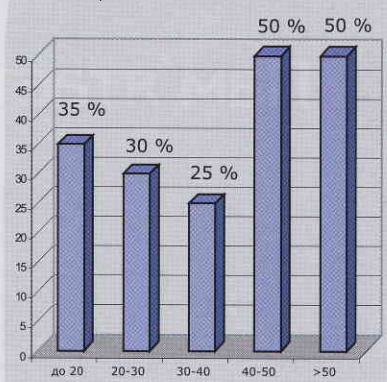
Аудиторія читачів журналу «Книжник-review»

Рейтинг літературно-книжкових видань серед покупців книжок

Відсоток читачів, які дізнаються про нові книжки переважно зі сторінок «Книжника-Review»

ЦІНИ НА РЕКЛАМУ
Кр
ЗНИЖЕНО

»» Кольорові шпальти

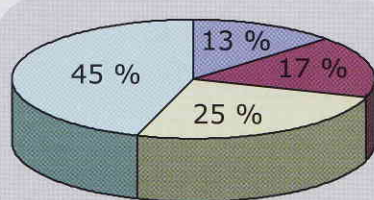
1-ша сторінка обкладинки	1500
2-га сторінка обкладинки	1200
1/2 шпальти	700
3-тя сторінка обкладинки	1000
1/2 шпальти	600
4-та сторінка обкладинки	1200
1/2 шпальти	700
Внутрішні шпальти	900
1/2 шпальти	500
1/4 шпальти	300
1/6 шпальти	200
Центральний розгорт (дві шпальти)	1850

»» Двоколірні шпальти

Розміщення зображення обкладинки книги з короткою анотацією на сторінках «Книга-поштою» – 70 грн.	1 шпальти	550
	1/2 шпальти	350
	1/4 шпальти	200
	1/6 шпальти	120

Вартість (грн.) з ПДВ*

СХЕМА ПОШИРЕННЯ ЖУРНАЛУ

- Індивідуальна передплата
- Роздріб
- Бібліотека
- Цільова розсилка

ПЕРЕВАГИ

Кольорова реклама на обкладинці і вклейках формує респектабельний імідж фірми, свідчить про її готовність до співпраці з новими клієнтами, робить ваші книжки упізнаваними для продавців, покупців і читачів.

ЗНИЖКИ З ОПЛАТИ

- 2-х публікацій – 5 %
- 3-х публікацій – 10 %
- 4-5-ти публікацій – 15 %
- 6-ти та більше – 20 %

Тел. \ факс: 416-05-57

e-mail: gb@elitprofi.com.ua

*Ціни вказано без урахування податку на рекламу

Пам'ятаєте, яке сьогодні число? Ні?
Забули?

Неважливо, головне –
передплата ніколи не закінчується

21644
Наш Індекс